

בעזהש״ת

קונטרס

עת לפרוש
ועת לאהוב

יו"ל בעזהש״ת ע"י

שמחה פוירמן

תשע"ה

כל הזכויות שמורות

© Copyright 2015

Rabbi Simcha Feuerman, LCSW-R

147-32 69th Road

Flushing, NY

718 793-1376

Simchafeuerman@gmail.com

Rabbi G. Zinner

of Cong. Nitei Gavriel

1541 40th Street, Brooklyn, NY 11218

Tel. 718-972-7233

גבריאל ציננער

רב דק"ק ומחז"ס

נטעי גבריאל

ברוקלין, ניו יארק

בס"ד

יום א' לסדר למען תחיה אתה זרעך תשס"ח לפ"ק

הנני בזה להמליץ שהרבני היקר והנכבד מו"ה שמחה פויערמאן הי"ו הוא מומחה גדול בעניני שלום בית, וכל הענינים שבין איש לאשתו, והדרכה בחינוך הבנים, ורוח הבריות ורוח חכמים נוחה הימנו.

והוא בדוק ומנוסה שכמה וכמה פעמים בשכלו הישר הציע פתרונות ותרופות קולע אל השערה, ודרכיו מיוסדים עפ"י מסילות תורתינו הקדושה, וכל שאלה בעניני הוראה או בהשקפה שואל דעת תורה מגדולי הוראה.

והננו בזה לברכו, יעזור הקב"ה שבכל אשר יפנה ישכיל ויצליח, וימשיך להביא אושר, נחת ושמחה, אהבה אחוה ורעות בבתי בני ישראל, מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש, וכט"ס.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

א' ד' ה' י'
גבריאל ציננער

בס"ד

Rabbi Chaim A. Unger
Rabbinical Halachic & Medical Consultant

הרב חיים אהרן אונגער
מו"ץ במכון שערי הלכה ורפואה

עש"ק לס' הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם (דברים)
מע"כ ידידי **הרב שמחה פוירמאן נ"י**
אחדשה"ט באה"ר

את הקונטרס ששגר מע"כ קיבלתי לנכון, ושמחתי שטרח לכתוב ולבאר עלי גליון את דרכי טיפול הפסיכולוגי, כי נמצאים הרבה רבנים יראי אלקים, שמפחדים מאוד מרופאי הנפש, ובצדק חוששים שהרופא יקלקל חלילה את המטופל, באומרם לפניהם דברים הנוגדים חלילה את אמונתנו הקדושה והמסורה לנו מדור דור. זאת ועוד כי יש אי הבנה בין הציבור שוחרי תורה שתמהים ושואלים למה אין הרופא מטפל עם החולה נפש באופן פשוט, ולדוגמא לכעסן יתנו מוסר בגנות מדת הכעס, ולמר לב ידבר בהפסד מדת העצבות, ובמעלות השמחה וכדומה. אמנם בהבנת עמקי הנפש הרחבים מאוד, תמצא הרבה חולי נפש ממש ר"ל, שכדי לרפאותם צריכים להתעמק במעמקי נפשם, וע"י טיפול פסיכולוגי ביד רופא מומחה שיראתו קודמת לחכמתו, יכולים להציל את המטופל ובני ביתו מרדת שחת, והמפורסמות אין צריכות ראייה. אי לכן כשמזדמן חולה נפש ר"ל בין החרדים לדבר ה', והוא מקושר לרב מורה הוראה ומורה דרך, טוב ויפה שיהיה הבנה הדדית ושיתוף פעולה בין הרופא להרב, משני הצדדים, מצד א' שהרב יבין את דרך הרפואה שמקבל החולה, והרופא יבין שלא כהמצריות העבריות, והטיפול צריך להיות על דרך התורה, ובאם עולה שאלה הלכתית שיתיעץ עם הרב המורה, והרב המכיר את החולה ומבין את דרכי הרפואה יורה כדת של תורה לרחק או לקרב.

ובכן אברכן על המשימה שלקחת על שכמך לבאר את דרכי הרפואה לכבוד הרבנים שליט"א, ויה"ר שע"ז יתרבה הדעת והחולים יקבלו את הטיפול המיועד להם. יה"ר מלא"ש שישלח מהרה רפואה שלימה רפואת הנפש ורפואת הגוף לחולי בני ישראל, והבריאים יתמידו בבריאותם, עדי זוכה לישועת ה' והסירותי מחלה מקרבך, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

ואצרך בזה את ברכתי ברכתי הדיוט, שמע"כ ידידי עם ב"ב ימשיכו בעבודתם הקודש להציל בני ובנות ישראל מרדת שחת, ע"י טיפול רפואי מועיל ומסורה, והשם הטוב יתן חינו בעיני המטופלים לציית לדבריו הנעימים והמועילים, וישלח מלאכו לרפאות כל החולים, ויתן ברכה והצלחה במעשה ידיכם להוסיף דעת ולהרבות מנוחה ושלוה אצל עם בני ישראל, וברכה פרטית לבריאות ונחת וקדושה.

ג.ב. קראתי את ספרך על נישואין ושלוה בית Marriage 911 והוא יפה מאוד, נכתב בלשון צח ותמציתי, את המעשה אשר יעשונו וחי בהם, חיי אושר ועושר, באמת התענגתי לקרותו, ולדעתי מומלץ לזוגים במצוקה לקרות את הספר הזה.

הכ"ד ידיך המעריץ ומוקיר פעולתך
חיים אהרן אונגער

בפתח השער נאום המחבר, אל הקורא ידבר:

קונטרס זה אינו מיועד בשביל איש תם יושב אהלים, שעולמו הרוחני מתנהל על מי מנוחות, המבקש עצות לשפר חיי נישואיו עם בת זוגו. אין דברינו אלה מיועדים לו. אלא כלפי מי הדברים אמורים? זאת למודעי, כי קונטרס זה נכתב לתועלת אנשים שנקלעו למצבים שאינם 'לכתחילה', כלומר, לאלה שלא שפר עליהם מצבם הרוחני כל כך, וכבר טעמו טעמא דאיסורא ונפלו ברשתו של היצר ועברו ושנו, או לאנשים אשר מצב שלום ביתם טעון שיפור יסודי, מן המסד ועד הטפחות.

לאיש אשר אלה לו, נועד קונטרס זה. ובאופן מיוחד ייחדתי קונטרס זה לרבים מבין אנשי דורינו הנבוכים והסבוכים בפיתויי היצר הנוראים, ובדורנו נתרחבה התופעה למאוד מאוד, באמצעות האינטרנט. אכן נודע הדבר, כי רבים מבני דורנו מתמודדים עם יצרים קשים ומרים כלענה, וכבר שמעו גם ראו דברים אשר יסמרו שערות ראש, והשומעם תיצלנה שתי אזניו. ולא רחוק לומר כי כבר הגענו לקיום דברי הנביא (ישעיהו ד ג) "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו". ואנשים אלה מבקשים חבל בו להמשך ולהעלות מטיט היוון ומבור תחתיות אל חצר המטרה.

ובעיקר מצויה בעיה כזו אצל חתנים העומדים לקראת חתונתם, באופן שלא זכו להישמר מפיתויי יצרם בימי בחרותם, וכבר לא עמדו בנסיונות כאלו. והנסיון מעיד, שאחת מן הבעיות שמסתבכים בהם חתנים אלה היא, שמתוך שיצר לבם

רע מנעוריהם, הרי שנחקק בלבם שכל ענין החיבור בין איש לאשה הוא פסול ומכוער, ומתוך שהיצר לכד אותם בפח פיתויי האינטרנט וכבר ראו מה שראו, הורגלו לחשוב מחשבות והרהורים לא תורניים, וממילא כל ענין הזיווג נראה בלבבם כמגונה ושייך ל'סיטרא אחרא'. ומדמים שזוהי הדרך המעולה, ושכן צריך ירא שמים לחשוב ולהתנהג.

ובאמת כבר מצינו לרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל באגרת הקודש, שבא בדבריו המפורשים להוציא דעה זו מלב בני אדם, והראה כי דעה זו אינה נכונה עפ"י תורה, וזל"ק (שם, פרק ב) "דע כי חיבור האדם אל אשתו...הוא עניין קדוש ונקי...כל בעלי התורה מאמינים שה' ברא את הכל כפי מה שגזרה חכמתו, ולא ברא דבר שיהיה גנאי או כיעור. שאם יאמר שהחבור הוא דבר של גנאי, [ו]כלי המשגל גנאי, היאך ברא השם יתברך דבר שיש בו משום חסרון או גנות חלילה? אלא פעולותיו של הקדוש ברוך הוא תמימות ... נמצא כי הקב"ה כל דרכיו משפט וטהרה ונקיות, ונמצא הכיעור כולו מצד פעולת האדם. כלומר, אין בכל אברי האדם מצד הבריאה דבר קלקול או כיעור, כי הכל בחכמה עליונית דבר מתוקן וטוב ונאה, אבל האדם בהיותו סכל מביא כיעור בדברים שאין בהם כיעור מתחלה."

ומתוך כך, כבר נשרש בגופם ובנפשם דעות כוזבות בענין זה, המתנגדות לתורה ולשכל הישר. שהרי הן מדברי רבותינו חכמי התלמוד והראשונים ז"ל, והן מצד הסברא הישרה, הדעה הנכונה היא, שהטביע הקב"ה בנפשינו יצר זה למען אשר נוכל לקיים מצות פריה ורביה ומצות עונה כתיקונה, ולנהל חיי אישות כראוי - בשמחה, בקדושה, ובטהרה, ובאהבה. אמנם, דעה זו, שהזיווג היא בעצמותה דבר מכוער ומגונה, רבים חללים הפילה, ועצומים כל

הרוגיה. ורבים נקטו דעה זו כדבר מוסכם, הואיל ובושים לשאול בדברים שלדעתם השתיקה יפה להם - אע"פ שגם זו תורה היא וללמדה הם צריכים. ובצר להם, מתוך שהם נשענים על דעתם זו, בודים מלבם חומרות שאינן כפי ערך מדרגתם הרוחני, ויוצאים קרחים מכאן ומכאן, והתוצאה היא ש'נתת תורת כל אחד ואחד בידו'. ולהיות ביישן בענינים אלה בעת שצריך לשאול עצה או ללמוד דרך הרי זה דרכו של בלעם ואינו דרך התורה, כמו שתמה בלעם על מה שהקב"ה סופר ומונה רבעיותיהם של ישראל, ואמר "מי שהוא טהור קדוש ומשרתו טהורים וקדושים יציץ בדבר זה?" ועל זה נענש בסמיות עין. (נדה לא.). ולדאבון לבי, גם מקצת בני דורינו נסמית עין לבם בענינים אלה.

ועצור במילין מי יוכל, בעת שרואים בכל יום שמקצוע יסודי בהליכות עולם עפ"י תורתנו הקדושה מונחת בקרן זווית, וכל הרוצה ליטול את השם בא על פי עצמו לאסור את המותר ולהתיר את האסור, ואנשים שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם בדרכי הנפש, ואיך להתנהג עם גופם ונפשם על פי דרך התורה ועל פי מדה הבינונית (כמש"כ הרמב"ם בריש הלכות דעות), באים וגודרים גדרים העומדים ליפול, וגם את נפשם לא הצילו.

וכבר נסתבכו הרבה בני תורה ברגשות אשם שאין להם שחר, וקופצים ונשבעים במדה יתירה, ותופסים מרובה, ורק גורמים לעצמם עוד מכשולים ועוד רגשי אשם. והגלגל חוזר חלילה, עד שעומדים על סף הייאוש רח"ל. וכל המלחמה הזאת נערכת בתוך לבם הדואב, והם מתביישים לגלות את מצפוניהם לאיש, ומצוקתם הרוחנית והגשמית מכאיבה ומדאיבה את לבם, ובמסתרים תבכה נפשם, ואוי להם מיצרם ואוי להם מיוצרם. ונמצא שתפסו מרובה ולא תפסו כלום - לא בעולם הבא ואף לא בעולם הזה, וחייהם

אינם חיים, הואיל ואין להם לא מנוחה ולא שלום בית, לא בחדרי ביתם ואף לא בחדרי לבותם. והם נעים ונדים בעליות וירידות בחיי הרוחניות, ולא מוצאים להם מנוח מסערות מחשבות לבם, לא בבית המדרש ולא בבתיהם.

ואמשל לך משל ודוגמא אחת קטנה האיך פרישות ומחשבות-אשם במידה יתירה גורמים למכשולים בשלום בית. ידוע שיעצו לנו חז"ל עצה אחת במלחמת האדם עם יצרו, והיא לראות את האשה כאילו היא חמת מלא צואה ופיה מלא דם (שבת קנב.). אמנם, קורא נעים, הגה בעצמך, בית יהודי אינו שדה קרב! ואם מימות נעוריו הרגיל אדם את עצמו לראות אשה בעין שכלו בדמיון זה, לכשישא אשה האיך אפשר לו לחיות עם אשתו בשלום, ולהראות אליה חיבה הראויה לה כאשתו, ולכבדה יותר מגופו כמצווה עליו, אם עליו לראותה תמיד כאילו היא חמת מלא צואה? בודאי שדבר זה לא יתכן.

ודבר ידוע הוא להעוסקים בתחום רפואת הנפש, ששורש לבעיות רבות בשלום בית פורה מכך, שהבעל מרגיש רגשי אשם כלפי עצמו מטעמים שונים, ובלא-יודעים הוא מטיל שנאת עצמו ומחשבות פחיתות ערכו על ראש אשת חיקו, וגורם לעצמו שיראנה בעין רעה על לא עוול בכפה, וכתוצאה מכך הוא מרחיק את אשתו ואת יצרו בשתי ידים. ולכשתמצי לומר, הרי באמת אינו אלא רואה נגעי עצמו, וכל הפוסל במומו פוסל. "ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך" (מלאכי ב, יד). ודחייה כזו היא נגד דעת חז"ל המפורשת, כמו שאמרו בסוטה (מז.) "א"ר שמעון בן אלעזר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". (ובפרט יעויין מש"כ הראב"ד בספר בעלי הנפש, שער הקדושה, בכוונה הרביעית).

'ואלי דבר יגונב, ותקח אזני שמץ מנהו', בהיותי עוסק כמטפל מקצועי בתחום רפואת הנפש, ועקב כך זכיתי לטפל ולשים שלום בין זוגות במשך יותר מעשרים שנה, והאיר ה' עיני למצוא דרכים מועילות בתחום זה לזוגות משלומי אמוני ישראל, ועצות מעשיות בדרכי רפואת הנפש, דרכים בדוקות ומנוסות האיך לשפר מצבי שלום בית ודרכי ההתמודדות עם בעיות שונות. ובזמנינו, לדאבון לבי, יש מיעוט המצוי שנכנסו למצב "בן מנבל אב בת קמה באמה כלה בחמתה איבי איש אנשי ביתו" (מיכה ז, ו) ולא משו מנגד עיני דברי חכמים ותורתם שנמסרו במועצות ודעת, ודלה דליתי ממעיין בית ה' מדברי חכמינו ז"ל בש"ס ובמדרשים, ומתוך רבותינו הראשונים והפוסקים, ולמצוא מזור ותרופה בדרך התורה והיראה. וכן זכיתי לקבל אולפנא מפי אבי מורי רב חיים פוירמן שליט"א, שיצאו לו מוניטין כמחנך דגול ומהולל בדורינו, ושימש ככהונה בתחום החינוך יותר מששים וחמש שנה, וגם דלה והשקה מתורת רבותיו גדולי הדור הקודם נבג"ם, וחפן מלא חפניו בתורה ובאורחות חיים מרבותיו הקדושים ז"ל להחיות עם רב (ועוד לא כהתה עינו ולא נס ליחו, וכיה"ר!) מכל אלה אספתי כעמיר גורנה, והיו לאחדים בידי, והצגתים הנה למען אחב"י רודפי צדק מבקשי ה'.

והצעתי קונטרס זה לפני רבנים ודיינים, וחד מנהון רב גבריאל ציננער שליט"א, וכרכישו לי ברישיהון. אמנם רובם רצו בעילום שמם מתוך צניעות הענינים, וגם פן יפגעו בהם קנאים שדעתם שענינים אלו אין לדרוש ברבים. אמנם, אף שכוונתם של קנאים אלה רצויה, קונטרס זה יש בו תועלת להרבה מאחב"י, היכא שכבר נתפרדה החבילה והרבים כבר דרסו באיסור. שמתוך שבושים מאד לשאול ולפרט בעייתם ושאלותיהם בענינים אלה, נוטלים עצה איך לנהוג ומושפעים הרבה מההמון ומהאינטרנט ושואבים מים ממעיין רע. ורב ציננער הסכים שקונטרס זה יהיה לתועלת רבה,

למי שהוא כבר נסבך ונבוך בענינים אלה. לכן אמרתי שמוטב לתת להדריך אותם באופן תורני מההיפך לזה ר"ל.

וכצאתי אפרוש כפי למרום, ונפשי בשאלתי ועמי בבקשתי מאת ה', שקונטרס זה יעזור ויורה דרך לבני תורה ויראי חטא שלאונסם נבוכו במדבר דעות כוזבות, ותועים בישימון וצמאים לדבר ה'. ויעזרני ה' ויא לפני בינה שאזכה להאיר להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, להעמידם בקרן אורה בעז"ה. ויה"ר שלא אכשל בדבר הלכה, ויהיו נא אמרי לרצון לפני אדון כל.

שמחה פוירמן

ניו יורק - תשע"ה

718.793.1376

Simchafeuerman@gmail.com

פרק א

השגחה פרטית בבחירת האדם את בת זוגו

”כי רחימתין הוה עזיזא - אפותיא דספסירא שכיבן, השתא דלא עזיזא רחימתין - פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן.” (סנהדרין ז.ד). (תרגום ללשו”ק – בעת שהיתה אהבתנו עזה, היינו יכולים לשכב יחדיו על חודה של חרב. עתה שאין אהבתנו עזה כל כך, גם מטה ברוחב שישים אמות אינה מספיקה עבורנו“).

באמת, יכול אדם לוותר על הכל אם יש לו אהבה והכרת הטוב לאשתו, שהאהבה מקלקלת את השורה, כמש”כ בספורנו (בראשית כט כ). לכן, כל האמצעים שמרבים את האהבה הם כלים המחזיקים ברכה לשמור ולקיים שלום בית.

וכדי לשמור את האהבה ולהגדיל הכרת הטוב, צריך מקודם כל להבין ענין של השגחה פרטית בבחירת האדם את בת זוגו, לדעת שכל קורות חייו, הם מכשירים ביד ה', בהן לתקן גופו, לבו, ונפשו.

איתא בסוטה (ב. א”ר שמואל בר רב יצחק, כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי: אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו שנא’ (תהילים קכה ג) **”כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים”**. אמר רבה בר בר חנה אמר ר’ יוחנן וקשין לזווגן כקריעת ים סוף, שנאמר (תהילים סח ז) **”אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים**

בכושרות". איני, והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני? -- לא קשיא הא בזוג ראשון הא בזוג שני."

ומפשטות לשון הגמרא משמע שזווג ראשון הוא הנשואין הראשונים שלו, וזווג שני הוא הנשואין השניים, אם במשך חייו יזדמן לו לישא אשה שניה. אמנם המאירי הביא דרך אחרת בהבנת מימרא זו, שמורה על חשיבות הענין של "אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו". וז"ל:

"והעמידוהו בזווג שני, ר"ל בזמן הראוי לעונש וגמול. אבל בזמן שאינו ראוי לכך הוא הנקרא זווג ראשון, מצד שסתמו בזמן הקטנות סמוך לפרק, יהיה ענינו כפי המקרה או מערכת התולדה ועל זה אמרו ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת..."

נמצא לפ"ד המאירי, שזווג ראשון הוא זווג שבא לאדם על דרך המזל ומזג גופו ונפשו, בלי שום זכות או חובה, להרע או להיטב. אמנם, זווג שני, הוא אפילו בנישואין ראשונים, והוא זווג הבא לו על פי מעשיו. ובכי האי גוונא אמרו אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו, בזווג שני.

והמאירי מוסיף מענין לענין באותו ענין, וז"ל "מפינות הדת ויסודותיה ... להאמין ביושר משפטי ה' להיות האדם נגמל ונענש בכל עניניו לפי מעשיו אם טוב אם רע, ולא יעכב זה מזל... או אחד מן המקרים. אלא שלפעמים יעזב למקרה ולמזל כשהאדם אינו ראוי לפי מעשיו להיגמל או להענש."

ולכן נראה להוסיף נקודה נוספת לזה, שנראה דלאו דוקא בעת השידוך והנישואין אמרינן הכי, אלא אפילו בכל יום ויום

המצב בינו ובין אשתו עשוי להשתנות, בין לטוב או ח"ו להיפך. וגם זה נידון לפי מעשיו, אם ייטיבו לו או להיפך. ואף בצר לו, ידע שהמצב הרע עלול להשתנות או שהמצב נראה רע לו מתוך חוסר ידיעתו. כדאיתא בנדה (לא.) דרש רב יוסף מאי דכתיב (ישעיה יב א) "אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני", במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ לאחד מהן התחיל מחרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינתו של חברו בים, התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני. היינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב (תהילים עב יח) עושה נפלאות [גדולות] לבדו וברוך שם כבודו לעולם, אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו. ע"כ לשון הגמ'. הרי שגם כשחושבים שנמצאים בצרה, לפעמים נהפך הדבר לגמרי ומבינים שהכל היה נס והטבה. ולכן, כל יום ויום יכול להיחשב בגדר זוג שני, ויהיו בעיניך כאילו הם חדשים.

והלא אמרו חכמינו, (ב"מ נט.) לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר (בראשית יב טז) "ולאברם הטיב בעבורה", והיינו דאמר להו רבא לבני מחזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו. הרי שמצב ביתו של אדם ופרנסתו תלויים ביחסו אל אשתו.

רואים מכל זה, ששיפור מעשיו ותיקון מדותיו אינם רק "מצוה בעלמא", או הכשר מצוה כדי לקיים שלום בית. אלא, היא גופא אמצעי ודרך איך לעלות למעלה מן הטבע הנוכחי, שזיווגו יהיה כפי הראוי לו מן השמים.

פרק ב

שלוש עשרה דעות כוזבות שמהרסות שלום בית

כתב הרמב"ם בסוף הל' תמורה: "ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים." ובאמת, גם יש לומר שרוב הרפתקאות חיי הנישואין של אדם הנשוי הרי הן כור המבחן ואמצעי מאת הבורא לתיקון הדעות וליישר המעשים.

וצריך אדם להקדיש זמן וכח נפשי לעיין בדיעותיו, ולהבין איזה מהן נכונות ואיזה מהן טעונים תיקון. ובענין הזווגים, לאחר נסיון במשך יותר מעשרים שנה בייעוץ לזוגות נשואים בדברים שבינו לבינה, נוכחתי לדעת שישנם שלוש עשרה דעות כוזבות שמקלקלות את היחסים הטובים שבין איש לאשתו, והיפוכן יש בהם להחזיק יחסים רצויים בינו לבינה.

ואלו הן:

הצעה הראשונה הכוזבת:

הרבה בני אדם טועים בקשָׁבם כי "באותה מדה שבן זוגי מתנהג עמי כך יש לי להתנהג עמו. אם הוא כועס, או מונע שום טובה או חיבה ממני, כן עלי להתנהג אתו. והלא זה מחוייב מצד

היושר, כמה שנאמר (דברים כו כ) "צדק, צדק תרדוף"! ולמה אני צריך לעשות לזולת יותר ממה שהם עושים בשבילי?".

למה היא כוזבת:

דעה זו היא היפך ממצות התורה. כתוב בתורה (ויקרא יט יח) 'לא תקום ולא תטור את בני עמך'. ועיין ברש"י שכתב שם על פי הגמ' (יומא כג.): "לא תקם, אמר לו 'השאלני מגלך' אמר לו, 'לאו' למחר אמר לו השאלני קרדמך, אמר לו, 'איני משאילך כדרך שלא השאלתני', זו היא נקימה."

הוא אומר, שעצם איסור נקמה הוא למנוע איזה טובה או חסד מחבירו, בכדי לשלם לו רעה תחת רעה, כגמולו שגמל עמו! ודעה כוזבת זו, יכולה להיות ממש איסור נקמה מדאורייתא. (וביתר ביאור ובהרחבה, בצירוף פרטים רבים הלכה למעשה, ראה ספר חפץ חיים, לאווין ח-ט.)

הצעה תכונה:

בכל מה דאפשר, אני משתדל לעשות חסד לבן זוגי. ואף אם הוא לא נהג עמי כהוגן, אני משלם לו טובה תחת רעה.

ודע, שכמו שאסור לנקום במעשה על הרעה, אסור ליטור את השנאה בלב. ואדרבה, מצוה להגיד ולהוכיח את חבירו - בלשון רכה - האיך גרם לו צער או האיך פגע בו. וכמש"כ הרמב"ם בהלכות דעות פ"ו הל' ו וז"ל "כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק כמו שנאמר ברשעים 'ולא דבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שנא אבשלום את אמנון'. אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו - למה עשית לי כך וכך? ולמה חטאת לי בדבר פלוני? שנאמר 'הוכח תוכיח את עמיתך'."

הצלה השנייה הכובנית:

אם בן זוגי פגע בכבודי או אינו ממלא רצוני, אזי אי אפשר לי ליהנות מהחיים, ואי אפשר לי להרגיש שום שמחה או סיפוק נפש.

למה כובנית:

זו היתה טעותו של המן. שלמרות כל מה שהיה לו, כבוד עשרו ורוב בניו ואת אשר גדלו המלך, חשב (אסתר ה, יג) "וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך." למרות שיש להבין תחושה זו, על שהרגיש שמרדכי פגע בכבודו, מ"מ טעה בזה שנמנע בגלל זה מלהסתפק וליהנות מכל שאר העושר, הגדולה והכבוד שהיו לו, וזה היה בעוכריו.

הצלה הנכונה:

ליהנות ממה שכן ניתן ליהנות. אע"פ שלעיתים בן זוגך אינו עושה רצונך, אפשר ליהנות מההתייחסות החיובית שיש ביניכם בשלבים ובמצבים אחרים. לדוגמא, זה שיכולים לטייל ביחד בעת מרגוע, או להשתתף לפעמים באיזו פעולה הדדית, או סתם לעשות איזה חסד זה לזה, או לקבל תנועה חיובית בסבר פנים יפות.

יש זוגות שמסוגלים לזכות למצבים נאותים אלה לעתים תכופות, ויש זוגות שאינם זוכים להזדמנויות אלו אלא לעיתים נדירות. אבל העיקר הוא להכיר עת רצון זו כשהיא באה, ולא לקלקל אותה במחשבות של "כל זה איננו שוה לי." אלא ליהנות מזה, "בשעת חדוה, חדוה". ודע, שלפעמים התענוג נשאר רק לשעה מועטת, כמו לקבל חיוך מבן הזוג או לראות קצת נחת

מילד, וכדומה, ולפעמים הוא זמן ארוך יותר כמו טיול או הרגשה של קשר נפשי שהזדמנה ובאה.

הצעה השלישית הכוזבת:

כשבן זוגי מבקש מחילה, אם אני משער שאינו מתחרט בלב שלם, וגם אני חושד שלאחר זמן שוב יחטא עוד באותו חטא, איני מקבל תשובתו. ולא עוד, אלא כשהוא מבקש מחילה והוא נכנע קצת, אז הוא זמן מסוגל לגולל עליו את כל הטענות והתלונות שיש לי עליו משנה הראשונה ועד עתה.

אזהרה כוזבת:

אע"פ ששורת הדין אינה דורשת מהמתפייס שימחול למי שאין תוכו כברו, האם תחת אלוקים אנו לדעת מה שבלב איש?

ואע"פ שאמרו חז"ל (ביומא פה:): "האומר אחטא ואשוב, אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה", כלום אנחנו נקיים ממחשבת אחטא ואשוב? הרי ביום כיפור אנו שונים ואומרים כל הווידויים שאמרנו בשנה הקודמת, ובכל זאת עוברים שוב על אותן העבירות, ומתוודים שוב לשנה אחרת.

ועוד, הרי פעמים שבענינים אלו הקילו חכמים לפנים משורת הדין, מפני תקנת השבים (ב"ק סו:). ואף אתה אל תנעל דלת מפני בן זוג שלך שרוצה לשוב בתשובה.

ועל הצד הפרגמטי ביותר, אע"פ שאינו שב בלב שלם והוא עושה רק "חצי תשובה", אם המתפייס מקבל תשובתו כאילו היא גמורה, הרגשת קבלת הפיוס תחזק את הקשר, "ומתוך שלא לשמה בא לשמה". ולהיפך, אם המתפייס פונה עורף להמפייס, הוא חוזר

ריקים ומתיימש מנעילת הדלת בפניו, ומתיירא מלהשתדל עוד לשפר המצב. וכבר ראיתי הרבה זוגות שנלכדו בפח זה.

הצלה תכונה:

למרות הקושי שבדבר, יש לקבל כל בקשת מחילה או השתדלות לשפר המצב בסבר פנים יפות. ולאחר זמן מה, ולאחר שנתחזק הקשר קצת, אז אפשר לנסות אם הבן זוג יכול להבין את צער הזולת ומה שעדיין צריך תיקון, ומה שצריך לעשות לשפר הענין עוד יותר.

הצלה הבהילית הכוונת:

אם בעידן ריתחא, מתפרץ מפיו של אחד מבני הזוג איזה ביטוי מעליב המביע לכאורה הרגש שנאה שבלבו, הרי זו הוכחה ברורה ששנאתו אמיתית ושמורה בלבו. ואף לאחר שכבר שככה חמתו, והוא מתנצל שזה היה רוח שטות בעלמא ורק נובע מכעסו, אין להאמין לו. שהרי גלה סודו ומה שהוא חושב בסתר לבבו, שבאמת שונא את בן זוגו, ומעוות לא יוכל לתקון.

אזהרה כוונת:

הן אמת שבשעת כעסו זרמי המחשבה מבעבעים ויוצאים לחוץ, מ"מ זה רק צד אחד של רגשותיו. ומה בכך? לא ניתנה תורה למלאכי השרת. טבעי הוא שיימצאו בלבו גם מעט רגשות שליליים כלפי ב"ז, ובאמת אין זה מגרע כלום מן האהבה שהוא אוהב את ב"ז, דקמא קמא בטיל, ואין מיעוט זה פוגם טעם רוב רגשותיו הטובים.

הצעה תכונה:

כשם שמחשיבים את העלבון או דברי שנאה כדברים שיש בהם ערך, כך צריכים להחשיב את דברי הריצוי והפיוס. אין שום סיבה לתפוס לשון ראשון יותר מן האחרון.

הצעה החמישית הכוזבת:

אהבה בין בני זוג הוא ענין טבעי, ומקרי, ואוטומטי. ואם אדם אינו מרגיש אהבה כלפי בת זוגו אי אפשר לעשות שום דבר לשתלה ולהפריחה.

מה כוזבת:

כל דבר חשוב בעולם מצריך השתדלות כדי שיצליח. לדוגמא, לפעמים שומעים סיפורים על איזה עילוי שידע כל הש"ס בעוד שהיה ילד קטן. והגה בעצמך, האם רואים שום עילוי או ת"ח שאינו לומד לילה ויום? ואם הוא עילוי ויודע כל הש"ס כבר, על מה הוא טורח? ויותר קשה, הרי דוקא אלו העילויים לומדים יותר בהתמדה משאר בני אדם!! והתירוץ פשוט ומוכרח, שאע"פ שיש להם מתנת חנם בהבנה וזכרון ועוד כשרונות, אולם כמו כן הם מכירים ויודעים ערך וחשיבות התורה, ולעומת הבנתם ובקיאותם בתורה כך הכרתם בחשיבות התורה, ועל כן התמדתם גדולה יותר.

וכמו כן, בכל דבר חשוב, ובכל חכמה ואומנות, שאף אם בא מקצתו על ידי מתנת חנם בלי השתדלות מרובה, בכל זאת אף אומן גדול צריך אימונים כסדרן כדי לשמור על מומחיתו שלא תתחמץ, ואדרבה שיצמיח ויפריח. והענין של האהבה דומה מאד

להמומחיות בזה, שצריך להוקיר את בת זוגו ולהבהב את רשפי האהבה עד שתהא שלהבת עולה מאליה.

חובה על כל בן זוג להשתדל לשמור ולהרבות האהבה על ידי כל טכסים שיבוא לידו. והלא מי הוא צדיק ושומר עינים יותר מאבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל? ומ"מ כשחזר לביתו, אשתו לא נתעצלה, והיתה מקבלת פניו בקישוט "כדי שלא יתן עיניו באשה אחרת" (תענית כג:). בימינו אנו, והנסיון מעיד, בעיקבתא דמשיחא שחוצפא יסגא (סוטה מט:) והפריצות הולכת מתגברת, גם חובה על האיש לשמור על מראיהו, ועל ניקיון גופו, ועל משקלו ובריאותו, כדי שגם היא לא תתן עיניה באחר! ובעוה"ר, רבים חללים נפלו ורבה המכשלה. ואיזהו חכם, הרואה את הנולד.

הצלה הנכונה:

האהבה אינה רק רגש בעלמא ואינה אוטומטית, אלא - כמו כל כשרון ומומחיות- נדרש מצד האדם השתדלות רבה לגדלה ולחזקה. וצריך להחליט להשתדל בכל כוח לעשות כל מה שמגדלו ומחזק האהבה, ולהימנע מכל מה שמחליש האהבה הן במחשבה והן במעשה.

הצלה הליטית הכובדת:

אם הבן זוג אינו נוהג כשורה עם בת זוגו, זה שכנגדו מוצדק בזה שמענישו, ומאיים עליו, וצועק עליו, עד שייכנע לבבו הערל.

למה כובדת:

טעות גמורה היא לחשוב שמורשים להכריח את בן הזוג בדרך

כפייה להכנע ולציית לדברי בן בזוג השני. הן אמת שהרשות נתונה להביע את צרכנו ולצפות ולקוות שזה שכנגדנו יעשה את רצוננו. אבל רם מתנהגים מול בן הזוג כמייסר ומעניש או אפילו כמלמד להועיל, זה גורם קלקול רב. ובפרט בבני דורנו שאינם מקבלים תוכחה. וכבר אמר רבי טרפון על דורו בגמ' ערכין (טז:), "א"ר טרפון תמיהני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה." ומה אנן נעני בתריה?

ועיין רש"י (ד"ה פפוס בן יהודה גיטין צ.) שמזהיר על ההתנהגות אל בן הזוג בקפדנות יתירה: "בעלה של מרים מגדלא נשייא היה וכשיוצא מביתו לשוק נועל דלת בפניה שלא תדבר לכל אדם, ומדה שאינה הוגנת היא זו, שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו:"

הצעה תכונה:

בן הזוג יכול לבקש מבת זוגו לעשות רצונו אבל אין לו להכריח או להעניש אותה אם אינה ממלאת את בקשתו.

הצעה הלכתית הכוזבת:

אם מה שהבת זוג רוצה אינו מובן, או נראה כסתם שטויות, אין בן הזוג מחוייב למלא את רצונה.

אזהרה כוזבת:

עיקר החסד הוא למלא רצון חבירו אפילו איננו סביר. וראיה לדבר מגמרא כתובות (טז:): "תנו רבנן די מחסורו...אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, אמרו עליו על הלל הזקן

שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין".

ועוד (בב"מ נט.) "אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה". ויש להקשות, הא איפכא מסתברא! אם דמעתה מצויה הרי מוכח שהיא מגזמת, ובוכה אף כשאין אונאה אמיתית, ולמה אמרו שאונאתה קרובה? אלא מאי, צ"ל שמתוך שדמעתה מצויה אז היא מרגשת האונאה יותר, ואף אם אצל בעלה אין זה נראה כאונאה. מכאן עוד ראייה שלענין בין אדם לחבירו, תלוי בהרגש סובייקטיבי ולא הרגש אובייקטיבי.

הצעה תכונה:

היכא שאפשר, מוטל על כל אחד להשתדל למלא רצון חברו, וכש"כ לבן זוגו, אף אם אינו מובן, ואף אם הדבר נראה כשטות מוחלטת.

הצעה השלישית הכוונת:

הבן זוג מחוייב לאהוב ההורים של הבת זוג, וגם ההורים מחוייבים לאהוב את הבן זוג.

אמה כוונת:

קים להו לרבנן שהשנאה מצויה בין כלה לחמיה וכדומה, כמו שמצינו בעירובין (פז.), וכמו כן מצינו לענין חמותה בגיטין (כג.): ומקומות אחרים. ובכלל קשה מאד לגזור על אדם שהוא צריך לאהוב את איש פלוני. ועיין מש"כ הרמב"ן (ויקרא יט, יז) בענין מצות ואהבת לרעך כמוך: "וטעם ואהבת לרעך כמוך הפלגה כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר

בא רבי עקיבא ולמד הייך קודמין לחיי חבירך (ב"מ סב). אלא מצות התורה שיאהב חבירו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב, ויתכן בעבור שלא אמר 'ואהבת את רעך כמוך' והשוה אותם במלת "לרעך" "

הצלה הנכונה:

ההנהגה הנכונה בזה היא לנהוג כבוד זה בזה, לכבד את הורי בן הזוג ולא לזלזל בהם. ואם האהבה באה, מה טוב ומה נעים, ומ"מ לאו דוקא צריך לצפות לזה. אבל כבוד אפשר וחייב להיות, אף אם אין אהבה. וכן נפסק בשו"ע (יו"ד ר"מ סכ"ה) "חייב אדם לכבד חמיו".

הצלה התקנית הכוזבת:

כשהבן זוג עצב, או במצב רוח ירוד, או כואב לו ברוחו או בגופו, זה שכנגדו מחוייב לשמחו ולשפר מצב רוחו של בן הזוג.

אמה כוזבת:

כל אדם אחראי לרסן ולהרגיע את רגשותיו. ואף אם יש ביכולת לבן הזוג לעזור במדה מסוימת, אין נכון לזה שאינו חש בטוב להישען לגמרי על בן זוגו שיעודדו וישמחו.

הצלה הנכונה:

כשאדם במצב רוח לא טוב, מחוייב לעשות כל מה דאפשר לשפר את מצב רוחו או עכ"פ להשלים עם המצב. אמנם, יכול לבקש עזרה לעיתים מבת זוגו וכן היא ממנו, אבל אין נכון לתבוע את זה או לצפות לעזרה תדירה מאת בן הזוג.

הצעה השלישית הכוונת:

אם הבן זוג מכיר בבת זוגו שאינה פקחת כמותו, או לפי דעתו אפילו היא קצת פחותה ממנו בענין זה, אין מוטל עליו לכבדה.

אמה כוונת:

שנינו באבות (ד, א) איזהו חכם הלומד מכל אדם.

ועוד אמרו (שם ו, ג) "הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר ואתה אנוש כערכי אלופי ומידעי, והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת על אחת כמה וכמה שצריך לנהג בו כבוד..."

וכל זה מיירי בסתם בני אדם. כל שכן להבן זוג שכבר נגזר היחס ביניהם מן השמים, כדאיתא בסוטה ב. "ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני".

הצעה הרביעית הכוונה:

על האדם ללמוד מכל אדם, אפילו ממי שהוא במדרגה פחותה ממנו. וכל שכן שיש לנהוג כן כלפי הבת זוג, שראוי להעריך את היחס שנגזר עליהם מן השמים ולהאזין היטב להבין מה היא אומרת. ואין זה אומר שצריך להסכים לדעתה, אלא להאזין ולכבד. כמו שמזהיר הרמב"ם בסוף הלכות עבדים שאפילו גבי עבד כנעני,

דרך חכמים "לשמוע טענותיו". ואם זה נאמר בעבד כנעני, כל שכן בבני ביתו.

הצעה האחת עשרה הכוזבת:

אם אדם חושב שבת זוגו שונאת אותו או עכ"פ אינה אוהבת אותו, אז הוא טועה לחשוב שבאמת אינו ראוי להיות אהוב.

אלה כוזבת:

כולנו בנים למקום, ונבראנו בצלם אלוקים. אין ביד שום בשר ודם להחליט על האהבה שמגיעה לך. וידועה המעשה הארוך דאיתא בתענית (דף ט) שהשיב אדם מכוער ביותר לרבי אלעזר בר"ש שפגע בכבודו: "איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית!"

הצעה הנכונה:

אין האהבה המגיעה לאדם תלויה בהשערת שום בן אדם.

הצעה השתיים עשרה הכוזבת:

יש לכל אדם תכונות הנפש המוטבעות בטבעו מיום הולדו. טרם יצא מבטן, ואי אפשר לשנותם.

אלה כוזבת:

דעה זו היא בניגוד למש"כ הרמב"ם, בהל' דעות פרק א. שכתב בפירוש שלמרות שהטביע הבורא מזג מסויים בכל אדם, אעפ"כ יכול האדם לשנות תכונתו:

"וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו. יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות האמצעיות ויחזור בהם תמיד עד שיהיו מעשיהם קלים עליו ולא יהיה בהם טורח עליו ויקבעו הדעות בנפשו."

הצעה הכוונה:

פעמים קשה ופעמים קל לשנות את המדה, אבל אפשר ואפשר לעשות כן, וזה עיקר העבודה ביחס שבין איש לאשתו.

הצעה השלשה הכוונות:

הרבה פעמים נמנע אדם מלהביע לבת זוגו את רצונותיו המפורטים, כיון שיש בזה טירחא יתירה. וגם אינו רוצה להרבות עליה בקשות. ובכל זאת הוא מצפה ומקווה שהיא תבין מעצמה את כל חפצי לבבו. והרבה פעמים הוא חושב את עצמו לעניו ולמסתפק במועט, ולכן בוחר להעביר על מידותיו, אבל למעשה הוא נוטר טינא בלבבו על שלא מילאה את רצונו.

אזהרה כוונות:

זו עצת היצר. לא כל הרוצה ליטול שם עניו או וותרן יכול ליטלו. והנסיון מעיד שעל פי רוב זה גורם רק קלקול ונטיית שנאה בלב. עיין מש"כ הרמב"ם הל' דעות פ"ו הל' ו:

"כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק כמו שנאמר ברשעים ולא דבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שנה אבשלום את אמנון. אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה

עשית לי כך וכך ולמה הטאת לי בדבר פלוני. שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך.

ואע"פ שכתב הרמב"ם דין זה לגבי איזה עלבון או טענה, בני דורינו שחלשים מאד בענין הסבלנות ושליטה עצמית, ודאי יותר טוב להודיע בלשון רכה מה שהוא רוצה, דבר גדול או דבר קטן. אמנם, צריך לעשות את זה בדרך בקשה ולא בלשון ציווי ופקודה, ולא לצפות שתמיד ותיכף תציית לדבריו. רק יש להודיע להבת זוג את אשר הוא רוצה או את אשר אינו רוצה. ואח"כ, אם אינה רוצה או אינה יכולה לקיים רצונו, אז טוב שינסה לוותר על רצונו בעת ההיא, ואולי במשך זמן יחזור שוב על בקשתו בשעת הכושר.

הצלה הנכונה:

אי אפשר שהבת זוג תדע בדיוק ובפרוטרוט מה שטמון בלבו של בן זוגה אם לא יודיעה בפירוש. ואם יודיעה מה שהוא רוצה בנחת, בדרך בקשה ולא בדרך הקפדה, הרבה פעמים זה מחזק את האהבה ואת הכרת הטוב ביניהם. ולא עוד, יותר ממה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק. וכשאינו מודיע לה את רצונו, יש לה צער על שאינה יודעת איך למלא חפצו.

פרק ג

פרט חשוב בחיובי מצות עונה

לא לחנם קראו חז"ל את אבר התשמיש בשם "משים שלום בבית". וכ"כ רש"י בשבת (קנב). "משים שלום בבית. אבר תשמיש".

ולכן אמרתי שיש לשים לב לחשיבתו של פרט זה במצות עונה, דהיינו שחיבוק ונישוק חלק גדול מחיובי עונה. שהרי רבים טועים בחושבם שחיוב העונה הוא אינו אלא במעשה התשמיש, אמנם מעיון בדברי רבותינו ז"ל מוכח שכל קירוב בשר או אפילו מילי דחיבה הוי חלק וקיום במצות עונה שחייב הבעל להעניק לאשתו.

"תניא היה רבי מאיר אומר כל המשיא בתו לעם הארץ כאילו כופתה ומניחה לפני ארי מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים אף עם הארץ מכה ובוטל ואין לו בושת פנים" (פסחים מט:)

ור"ת בתוספות שם מוסיף ביאור:

"פר"ת דורס ואוכל ואין ממתין עד שתמות אף עם הארץ אינו ממתין עד שתתפייס".

ולשון רמב"ם הלכות אישות טו:ז

"ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא בדעתה ומתוך שיחה ושמחה:"

ועיין מש"כ בתוספות יבמות (סב:)

"חייב אדם לפקוד את אשתו. אומר ר"ת דפקידה זו אינו תשמיש, אלא כשהוא רוצה לצאת בדרך אם הוא רחוק ממנה לא יצא לדרך אא"כ ישוב אליה ויפקדנה או בתשמיש או בשאר דברים וידבר על לבה ... ומשני אמר רב יוסף לא נצרכה אלא לאשתו נדה ... אע"פ שאסור לשמש, מ"מ שמחה ותענוג הוא לה הואיל ורוצה לצאת בדרך. והכי אמרי' בריש הדר (עירובין סג: ושם) הישן בקילעא שאיש ואשתו ישנים שם עליו הכתוב אומר נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה, ואמר רב יוסף התם ואפילו אשתו נדה.

וכן נראה מתוך דברי הפוסקים שלהלכה חיבוק ונישוק וכל מיני קורבה הם חלק מחיובי עונה, ועיין בש"ע יו"ד קפד"י, רמ"א, וט"ז ס"ק טו, ופתחי תשובה סימן כב.

ונראה לומר שיש מצות פיוס ועונה אף לאחר התשמיש. וראיה לזה, ממה שאמרו חז"ל בבראשית רבה פרשה יט: "ותאמר האשה אל הנחש. והיכן היה אדם באותה שעה? אבא בר קורייא אמר נתעסק בדרך הארץ וישן לו".

וההבנה הפשוטה של המדרש היא, שזו תוכחה ואזהרה שלא לעזוב את אשתו לאחר שכבר מילא תאוותו. ועוד נראה לכאורה שאם הוא מפייסה אח"כ, יש בזה משום קיום מצות עונה כולה לשמה, שהרי בעת ההיא שהוא כבר שבע רצון ואין לו תשוקה, ולהיפך הוא עיף ויגע, ובכל זאת הוא אזור מתניו להיות ירא אלוקים לתת לה חלקה הראוי לה. ולכאורה, זה יכול להיות תיקון גדול לחטאת נעורים, שבפעם ההיא הוא עושה המצוה כולה לשמה ובשביל הנאת אשתו בלי שום פניה אישית, ועיין מש"כ עוד בענין זה בסוף הקונטרס.

וגם בעת המצוה צריך לרסן תאוותו ולהמתין מלהזריע עד שמגיע לה הנאתה הראויה לה. וכן אמרו חכמינו בנדה (לא...:) על

הפסוק (דברי הימים א' ח, מ) "ויהיו בני אולם אנשים גבורי חיל דורכי קשת ומרבים בנים ובני בנים", וכי בידו של אדם להרבות בנים ובני בנים? אלא מתוך שמשתיין עצמן בבטן כדי שיזריעו נשותיהן תחלה, שיהו בניהם זכרים, מעלה עליהן הכתוב כאילו הם מרבים בנים ובני בנים.

רואים מכאן, עד היכן השכר להידור מצוה זו? עד שבזכות זו יהיו לו בנים זכרים. ויש עצות איך ללמוד לשלוט על הזרעתו, [כמו שמעיד רב קטינא על עצמו (עיין נדה לא: ורש"י ד"ה יכולינן)]. אמנם לא כל האצבעות שוות, והפרטים תלויים בסיבות שונות. ומי שרוצה ללמוד עצה ותושיה בענין זה, יכול לפנות אל המחבר לקבל עצה פרטית בענין זה.

אבל אייעץ לך עצה אחת המועילה הרבה. והוא להשהות את עצמו על הבטן אפילו בתחילת ביאתו, דהיינו העראה, כדי להרגיע ולהפג קצת תוקף תאוותו.

וכן קצת משמע מגמרא סוטה (ד.) שכן היה מנהג התנאים להשהות אף בהעראה, שמצינו ברייתא שדן בשיעור העראה: ר"א אומר כדי מזיגת הכוס רבי יהושע אומר כדי לשתותו בן עזאי אומר כדי לצלות ביצה ר"ע אומר כדי לגומעה רבי יהודה בן בתירא אומר כדי לגמוע שלש ביצים זו אחר זו ר"א בן ירמיה אומר כדי לקשור גרדי נימא. ושם, בעמוד ב, סיים "כל אחד ואחד בדעצמו שיער". ופירש רש"י: "בעצמו שיער. כמה שהיה שוהה בביאתו".

וכי תימא שכל הני שיעורים בהעראה נשנו לענין איסור, ומה השייכות לענין חיבה הרצויה?

יש לומר ולהעיר איך שדקדקו חז"ל בלשונם וציררו את השיעורים של העראה בעניני חיבה כמו מזיגת הכוס, הכנת

המאכל וכדומה. שידוע שמעשים אלה מוסיפים אהבה -- עד כדי כך שאסורים בימי נדה כמש"כ רש"י כתובות (סא.) "חוץ ממזיגת כוס. כל שהוא דברים של קירוב וחיבה ומביאין לידי הרגל דבר." (ועיין מש"כ בש"ע יו"ד סימן קצה). ולכן נראה שנרמזו בלשונם גם ענין החיבה הרצויה. ולבד מזה, אע"פ ששיעורים הלכה למשה מסיני, הרבה מהשיעורים תלויים באיזה סיבה שנוגע להענין, כמו מלא לוגמיו שתלוי בייתובי דעתיה. ועיין בחידושים והערות שנדפסו בסוף קונטרס זה "בענין שיעור חתימת פי האמה".

פרק ד

הדרך הנכונה בקדושת הזיווג ובפרט למי שכבר טעם טעמא דאיסורא

כתב הרמב"ם בהל' דעות (ב, א)

חולי הגוף טועמים המר מתוק ומתוק מר. ויש מן החולים מי שמתאוה ותאב למאכלות שאינן ראויין לאכילה כגון העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים כגון הפת והבשר, הכל לפי רוב החולי. כך בני אדם שנפשותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה, והיא כבידה עליהם למאד לפי חליים. וכן ישעיהו אומר באנשים הללו – "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חושך לאור ואור לחושך, שמים מר למתוק ומתוק למר". ועליהם נאמר – "העוזבים ארחות יושר ללכת בדרכי חושך". ומה היא תקנת חולי הנפשות? ילכו אצל החכמים שהן רופאי הנפשות וירפאו חליים בדעות שמלמדין אותם עד שיחזירו לדרך הטובה.

ומשום הכי, בעניני פרישות, לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. ובפרט במי שכבר נכשל, צריך לשקול במאזני צדק האידך לנהוג. הנה מצד אחד אמרו חכמינו "אבר קטן יש באדם, משביעו רעב ומרעיבו שבע (סנהדרין קז.)", שנראה מזה דלכתחילה צריך לכבוש את יצרו לגמרי. ואע"פ שאמרו חז"ל (בקידושין ל:) שהתורה היא סם נגד היצר הרע ואם פגע בכך מנוול זה משכחו לבית המדרש, הרי איכא גופא דלא מקבל סמא. והוזהרנו מרבותינו ז"ל

"לעולם יהא אדם ערום ביראה", וכן הזהירו חכמינו: (סוטה מז).
 "א"ר שמעון בן אלעזר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין
 מקרבת". ועיין מש"כ הראב"ד בספר בעלי הנפש, בכוונה הרביעית
 (ועוד עיין מה שכתבתי באריכות בהקדמה לקונטרס זה).

ובפרק זה נעיין בתורת חכמינו איך למצא דרך הכי טוב
 בענינים אלו כדי לחזק את הגוף, הלב, והנפש, בכדי שיוכל האדם
 לזכות לבנות בית על יסודי הקדושה והשלום.

איתא בנדרים (דף כ:) אמר רבי יוחנן בן דהבאי ד' דברים
 סחו לי מלאכי השרת, חיגרין מפני מה הויין? מפני שהופכים
 את שולחנם, אילמים מפני מה הויין? מפני שמנשקים על אותו
 מקום, חרשים מפני מה הויין? מפני שמספרים בשעת תשמיש,
 סומין מפני מה הויין? מפני שמסתכלים באותו מקום, ורמינהו
 שאלו את אימא שלום מפני מה בניך יפיפין ביותר? אמרה להן
 אינו מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצות
 הלילה. וכשהוא מספר, מגלה טפח ומכסה טפח, ודומה עליו כמי
 שכפאו שד. ואמרתי לו מה טעם, ואמר לי כדי שלא אתן את עיני
 באשה אחרת, ונמצאו בניו באין לידי ממזרות. לא קשיא הא במילי
 דתשמיש הא במילי אחרנייתא. א"ר יוחנן זו דברי יוחנן בן דהבאי,
 אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא כל מה שאדם
 רוצה לעשות באשתו עושה, משל לבשר הבא מבית הטבח, רצה
 לאכלו במלח אוכלו, צלי אוכלו, מבושל אוכלו, שלוק אוכלו, וכן
 דג הבא מבית הצייד. אמר אמימר מאן מלאכי השרת, רבנן, דאי
 תימא מלאכי השרת ממש, אמאי אמר רבי יוחנן אין הלכה כיוחנן
 בן דהבאי הא אינהו בקיאי בצורת הולד טפי! ואמאי קרו להו
 מלאכי השרת דמציני כמלאכי השרת. היא דאתאי לקמיה דרבי,
 אמרה לו - רבי! ערכתני לו שלחן והפכו! אמר לה - בתי תורה

התירתך, ואני מה אעשה לידך? ההיא דאתאי לקמיה דרב אמרה לו רבי ערכתני לו שלחן והפכו! אמר, מאי שנא מן ביניתא? עכ"ל הגמ'.

ומפשטות לשון הגמרא לפי רבי יוחנן, משמע דאף ר' יוחנן הסכים לדברי ר"י בן דהבאי בשם מלאכי השרת (דהיינו רבנן) שיש הקפדות רוחניות מחמת הנהגות מסויימות בשעת תשמיש, שעלולות להשפיע על צורת הולד. אמנם ס"ל דמעיקר הדין כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה. ולכאורה יש לומר דסבר דסתם אדם אינו במדריגת חכמים שכינו אותם בתואר מלאכי השרת, ולכן אע"פ שאולי יזיק להולד, מ"מ אינו מחוייב להקפיד על אלו חששות.

אבל מלשון המחבר משמע שההלכה אינה כר' יוחנן אלא כרבי יוחנן בן דהבאי בשם רבנן. ויותר מזה, שכל מה שאפשר למעט הנאתו, הרי זה משובח. וז"ל השו"ע או"ח סימן ר"מ: "אף כשהוא מצוי אצלה לא יכוין להנאתו אלא כאדם שפורע חובו שהוא חייב בעונתה, ולקיים מצות בוראו שיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצות בישראל. וכן אם מכוין לתיקון הולד שבששה חדשים אחרונים יפה לו, שמתוך כך יצא מלובן ומזורז, שפיר דמי. ואם הוא מכוין לגדור עצמו בה כדי שלא יתאוה לעבירה כי רואה יצרו גובר ומתאוה אל הדבר ההוא. [והרמ"א מוסיף -] הגה: גם בזה יש קיבול שכר, אך [עכ"ל הרמ"א] יותר טוב היה לו לדחות את יצרו ולכבוש אותו, כי אבר קטן יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב. אבל מי שאינו צריך לדבר, אלא שמעורר תאוותו כדי למלאות תאוותו, זו היא עצת יצר הרע ומן ההיתר יסיתנו אל האיסור, ועל זה אמרו רבותינו ז"ל המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי. ... וישמש באימה וביראה כמו שאמרו על רבי אלעזר שהיה

מגלה טפח ומכסה טפח ודומה כמי שכפאו שד, פירוש באימה וביראה כאילו כפאו שד. ויש מפרשים מגלה טפח ומכסה טפח שלא היה ממרק האבר בשעת תשמיש כדי למעט הנאתו ודומה כמי שכפאו שד, שעושה הדבר באונס, ויש מפרשים מגלה טפח שבאשה כלומר עכשיו מגלה אותה לצורך תשמיש, ועכשיו מכסה אותה, כלומר שלא היה מאריך באותה מעשה, ודומה לו כמו שבעתו השד ונבעת והניח המעשה, כל כך היה מקצר בתשמיש. ויש מפרשים מגלה טפח על הסינר שהיתה חוגרת בו, שאף בשעת תשמיש היה מצריכה לחגרה ומגלה רק טפח ממנה ומכסה מיד, כדי למעט הנאתו, וכולהו פירושי איתנהו, וצריך בעל נפש לזוהר בהם.

עם כל זה, לפי שיטת הרמ"א, אע"פ שמשובח למעט בהנאתו, מ"מ לא קם ולא זע מעיקר הדין שכל מה שרוצה לעשות עם אשתו מותר, וז"ל באה"ע (כה, ב): "הגה - ויכול לעשות עם אשתו מה שירצה בועל בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר שירצה ובא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה או דרך איברים, ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה. ויש מקילין ואומרים שמותר שלא כדרכה אפי' אם הוציא זרע אם עושה באקראי ואינו רגיל בכך. ואע"פ שמותר בכל אלה, כל המקדש עצמו במותר לו קדוש יאמרו לו, ולא ירבה בתשמיש להיות מצוי אצלה תמיד שדבר זה פגום הוא מאד ומעשה בורות הוא, אלא כל הממעט בתשמיש ה"ז משובח, ובלבד שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו. ואף כשישמש בשעת העונה לא יכוין להנאתו אלא כאדם הפורע חובו, שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו בפריה ורבייה, ושיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצות בישראל. ולא יבעול אלא מרצונה, ואם אינה מרוצה יפייסנה עד שתתרצה. ויהיה צנוע מאד בשעת תשמיש ולא ישמש בפני שום מין אדם, אפילו קטן אא"כ הוא תינוק שאינו יודע לדבר."

ויש להקשות על הרמ"א, אם דעתו דהאמת היא כמה ששחו מלאכי השרת דהנהגות תשמיש בורות וגרועות מזיק לולד, איך שייך לפסוק הלכה שזה מותר באופן שיגרום סכנה לולד? ונראה להציע יישוב לדעת הרמ"א, שענין ההיזק ששחו מלאכי השרת תלוי במדרגת האדם. דמי שבמצב רוחני נמוך יותר, אינו גורם היזק כל כך. ויש ענינים דומים לזה, כמו שמצינו שנכרי אינו מקבל טומאה (ב"מ קיד:), או שמשרבו המנאפים בטלו מים המרים (סוטה מז:).

ועוד נראה לומר בענין אחר, שכל התוצאות השליליות האלו, אע"פ שהן עלולות לבא, אינן בגדר 'עבידא דאתי' באופן ודאי. משל למה הדבר דומה, למי שמעשן בסגריות. דידוע על פי חוקי הטבע שהעשן עלול לגרום נזק להריאה. אמנם, מי שהוא מעשן פעם אחת או שתיים מיום ליום ומחדש לחדש, אע"פ שקדוש לא יאמר לו, אבל לא הכניס את עצמו לידי סכנה. דאף שהעשן מזיק, אין בו להזיק כל כך כשעושה כן רק מפקידה לפקידה, ובהסכנה מועטת שיש בעישון כזה, יכול להסתמך על שומר פתאים ה'. וכבר מצינו שומר פתאים ה' בענין תשמיש ונזק הולד כדאיתא בנדה (לא.) בנוגע להיתר תשמיש ביום תשעים. ולפי זה, אולי כן כוונת הרמ"א והר"י בהיתר הפיכת השלחן באקראי.

ועוד אפשר, שהרמ"א לא פסק כלל וכלל כמו ששחו מלאכי השרת, ומש"כ ש'יותר טוב לדחות את יצרו' הוא גדר פרישות, וכן משמע מלשון הראב"ד, עיין לקמן דף ל"ז-ל"ח "ויגדור עצמו בגדר הפרישות...".

מכל מקום, אע"פ שיש מחלוקת לענין איסור והיתר, כל הפוסקים גינו בפה מלא כשמשימש רק למלא תאוותו.

וזה לשון הרמב"ן באגרת הקדש: "ואמרו זכרונם לברכה, בשעה שאדם מתחבר לאשתו בקדושה שכינה שרויה ביניהם, ואיש ואשה נתחממו שכינה מסתלקת מביניהם וישאר איש ואש, כדגרסינן בסוטה (י"ז). היה דורש רבי עקיבא איש ואשה זכו שכינה ביניהם, לא זכו איש אוכלתם, פירוש, כשהאדם מתחבר לאשתו בקדושה שכינה ביניהם, תמצא בשם האיש י' ובשם האשה ה', הרי זה שמו של הקדוש ברוך הוא מצוי ביניהם, אבל אם לא נתכוונו לחבור קדושה אלא למלאות תאותם ומתוך התאוה והחמוד נתחממו באש, אזי י' של שם האיש והי' של שם האשה שהוא י"ה מסתלק מביניהם...ובאתי לעוררך עיקר גדול, דע כי לכך נסמכה פרשת בן סורר ומורה ופרשת תלוי לפרשת יפת תאר, (דברים כ"א) כי מאשה לקוחה בשביה לא יצא אדם צדיק. מאחר שאין הכוונה רק ליופי וזמה יצאו ממנה בנים סוררים ומורדים ראויים לארבע מיתות בין דין. ודע כי לא לחנם אירע לדוד ענין תמר ואבשלום, כי שניהם בני יפת תאר היו, כי כל זה גורם ההרהור להוליד כיוצא באותה הצורה. ואם כן די במה שעוררנוך בפרק זה בענין כוונת המחשבה וההרהור בעת החבור...ואחר שהודענוך זה, התבונן בהיות הרהורי עבירה קשים מעבירה, כי בהיות האדם מחשב בדברי רשע וטנוף, מחשבתו נדבקת בטנופה בעליונים, והרי נפשו מחוייבת לשמים, שהרי הוא טימא אותה, אבל אילו עשה עבירה למטה ולא נגע משפטה לשמים, אז יקל מעליו יותר מהרהור הרע, והוא קרוב לקצץ בנטיעות. ומכאן תבין סוד המהרהר בעבירה בשעת תשמיש, אותה המחשבה המטונפת חלה על הטפה ומיסדת ממנה יסוד רשע ועול וטנוף ונקראים זרים".

וז"ל הראב"ד בספר בעלי הנפש: "ויגדור את עצמו בגדר הפרישות מן הדברים המותרים לו...וכן הוא דרכו משיאו להשביע את נפשו ולמלא כל תאותו בכל המותר לו, ואחר אשר למדו

למלא כל תאותו, ברעבון נפשו כאשר לא תמצא ידו במותר לו יסיתנו למלא תאותו מן האיסור הקל, ומן הקל אל החמור, ומן החמור אל החמור ממנו עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה ותכפור במי שאמר והיה העולם, שאין דין ולא דין ולא גן עדן ולא גיהנם ולא עולם אחר."

אמנם, הראב"ד הכיר שאין כל הפרצופים שוים ואין דעות בני אדם ומדרגתם שוות זו עם זו, ולכן הציע חמש כוונות, זו למטה מזו. ועל כולן יש שכר, אבל אינם שוות במדרגותיהם אלו לאלו:

"הראשונה לשם פריה ורביה והיא הנכונה שבכולם שהוא מקיים בה שתי מצות עשה, ומצות העונה שהוא בלא יגרע.

והשנית לתקון הולד כמו שאמרו רבותינו ז"ל שלשה חדשים הראשונים קשה לאשה וקשה לולד, אמצעיים קשה לאשה ויפה לולד, אחרונים יפה לזה ולזה, שמתוך כך נמצא הולד מלובן ומזורז. וגם זו הכוונה נמשכת בכונת פריה ורביה.

והשלישית אע"פ שאין בה לא זה ולא זה, אלא שהיא משתוקקת אליו והוא מכיר בה שהיא משתדלת ומרצה אותו ומתקשטת לפניו כדי שיתן דעתו עליה. וכן בעת צאתו לדרך שבודאי הרי היא משתוקקת אליו, גם על זו יש קבול שכר, והיא מצות העונה שאמר תורה, דמיון שארה כסותה לא יגרע שהם צרכי האשה והנאותיה.

והרביעית שהוא מתכוין לגדור את עצמו בה כדי שלא יתאוה לעבירה כי הוא רואה את יצרו מתגבר ומתאוה אל הדבר ההוא, ואולי יצא ענינו לידי חולי מדרך הרפואות. גם בזו יש בה שכר, אך לא כראשונות, לפי שהיה יכול לרדות את יצרו ולעמוד נגד תאותו בהזכרת ענינים קשים המתרגשים בעולם, והויית אדם מן האפס

וסופו אל ההבל, וגבורת הבורא ומכותיו הקשות אל המורדים ואל הפושעים, כענין שאמרו רבותינו הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן את החשבון. וכמו שאמר החכם אם ראית צורה נאה וחדדת אותה הפוך את הצורה ותראה מה יש בתוכה. והיא כמו שאמרו רבותינו ז"ל שהיא דומה לחמת מלאה זבל ופיה מלא דם. ועם כל אלה ושאר ענינים אחרים יכול אדם לכבוש את יצרו. אעפ"כ כיון שהיא לו דבר היתר אינו צריך להלחם עם תאותו רק שיסתפק מן ההיתר כדי שלא יתן דעתו אל האסור, כענין שאמרו יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. ויש לו שכר על זה כי הוא מתכוין לגדור עצמו מן העריות ולהנצל בה מן החטא. הרי אלו ארבע הכוונות הנכונות אל המעשה הזה, ואם יש בו חמישית בדברי הרופאים שהיא מועלת לגוף הרי זו נכנסה בכלל הכוונה הרביעית, כי בהתגבר היצר והרבות התאוה בא הנזק ההוא, והנגדר מזה ינצל מן הנזק ההוא."

ואע"פ שגיני הפוסקים מילוי תאוותו, מ"מ נראה לומר, שיש סוגי תאוה, ולא כל הנאה נחשבת לדבר גרוע "רק למלאות תאוותו". כמו שמצינו בהלכות בציעת הפת, אע"פ שבחול אסור לבצע פרוסה גדולה, שהוא נראה כרעבתן, מ"מ מצוה לבצוע פרוסה גדולה לכבוד סעודת שבת. וז"ל שו"ע א"ח סימן קס"ז, סעיף א': "ולא יבצע פרוסה קטנה מפני שנראה כצר עין ולא פרוסה יותר מכביצה מפני שנראה כרעבתן."

וז"ל המשנה ברורה (ס"ק י"ב): "בשבת לא מחזי כרעבתנותא דמשום חבוב סעודת שבת הוא עושה להרבות בסעודה:"
ולשון הרמ"א שם, סעיף כ' "הגה: ויש לאכול הפרוסה שבצע

עליה קודם שיאכל פת אחר שתהא נאכלת לתאבון והוא משום חבוב מצוה".

ובמו כן מצינו, שלאכול מצה בליל פסח בתיאבון, הוא הידור מצוה. כמש"כ רש"י (פסחים צט:): ד"ה לא יאכל "כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה".

לכאורה רואים מזה, דמה שמוגדר במקום אחד כרעבתנות ותאוותנות, לפעמים במקום אחר חשיב כחיבוב מצוה, הואיל וכוונתו לחבב המצוה על ידי הלחם שהוא אוכל.

ועיין מש"כ הרמב"ם בהלכות שבת (ל, יד) "תשמיש המטה מעונג שבת הוא". נראה שגם בעניני הנאת הזיווג יש למצוא דרכים ואופנים שחיבוב המצוה והנאתו נארגים יחד, וממילא לא נחשב זה כסתם "למלא תאוותו". ונביא כאן כמה דוגמאות ומקורות לזה מחז"ל הקרובים לענין זה, ונחלקים לשלשה דרכים, שבהם העונג וההנאה אינו בגדר מגונה של "רק למלאות תאוותו", אלא להיפך יש בו ענין כשר וראוי. ועוד דרך אחת שאכן יהיה למלא תאוותו, אולם לא ייחשב מגונה, לפי מצבו באותו מקום ובאותה שעה.

שמחת המצוה (1)

כמו שאמרנו לעיל בשמחת סעודת שבת, כמו כן נראה שמצוה לשמח בעת הזיווג.

הרי כתוב בתורה: (בראשית כו, ח) "ויהי כי ארכו לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו".

ועיין רש"י שם, "שראהו משמש מטתו". ולא לחנם כינה התורה תשמיש בלשון "צחק". אלא הטעם בזה הוא שראוי לשמח

את אשתו בשעת מעשה, ואין בהנהגה זו של שמחה בשעת מצוה נחשבת דבר גרוע.

וכן לשון הרמב"ם אישות (טו, ז)

"ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה, אלא ברענה ומתוך שיחה ושמחה."

ולשון הרמב"ם, "שיחה ושמחה" ודאי מיוסדת על הגמרא שכן היה מדת רב באשתו, כדאיתא בברכות (סב, א) "רב כהנא על גנא תותיה פורייה דרב, שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו. אמר ליה דמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא, א"ל כהנא הכא את? פוק, דלאו אורח ארעא! אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך."

🌸 (2) תפילה אישית

יופי הוא ענין המוזכר בתורה כמה פעמים בשבח אנשים, והרי מצינו מקראות מלאות שכמעט כל האמהות (וגם קצת מהאבות כמו יוסף הצדיק) נשתבחו בזה. ואע"פ שלפי חכמינו, אברהם נשתבח בשביל שלא הכיר ביופיה של שרה כדאיתא בבבא בתרא טז, א: "אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל דכתיב (בראשית יב, יא) הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה." מ"מ מוכח מדברי הגמ' שזה רק מידת חסידות, דאמרו שם אפי' בדידיה לא איסתכל. ואדרבה, מצינו הרבה מקורות מחז"ל שהוא טוב לבעל ליהנות מיופיה של אשתו. עיין במדרש רבה (לך לך, פרשה מה) "למה נתעקרו האמהות? ר' לוי משם רבי שילא דכפר תמרתא ורבי חלבו בשם ר' יוחנן שהקב"ה מתאוה לתפלתן ומתאוה לשיחתן שנאמר (שיר ב) יונתי בחגוי הסלע, יונתי בחגוי למה עקרתי אתכם, בשביל הראיני את מראיך השמיעיני את קולך. רבי עזריה משום ר' יוחנן בר פפא כדי שיהיו מתרפקות על בעליהן בנויין. רבי הונא משם

רבי חייא בר אבא כדי שיצאו רוב השנים בלא שיעבוד. רבי הונא ורבי אבון בשם רבי מאיר אמר כדי שיהנו בעליהן מהן, שכל זמן שהאשה מקבלת עוברין היא מתכערת ומתעזבת, שכל תשעים שנה שלא ילדה שרה היתה ככלה בתוך חופתה."

וכן איתא בשבת (כה:): " (איכה ג, יז) ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה מאי ותזנח משלום נפשי? אמר ר' אבהו זו הדלקת נר בשבת. נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ. (אמר רבי יוחנן) זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. ר' יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה. ר' אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים."

ולתוספת ביאור ראה מש"כ האור החיים (בראשית כט, יח): "על דרך אומרם ז"ל (שבת כה:): בדין זיווג תלמיד חכם שצריך שתהיה לו אשה נאה כנגד יצר הרע."

וכן לשון הזוהר (ח"א דף מט:): "חמי כמה בסימין אינון מילין, כמה מלי דרחימותא אינון, עצם מעצמי ובשר מבשרי, בגין לאחזאה לה דאינון חד, ולא אית פירודא בינייהו בכולא. השתא שרי לשבחא לה 'לזאת יקרא אשה', דא היא דלא ישתכח כוותה, די היא יקרא דביתא. כלהון נשין גבה כקופא בפני בני נשא" עכ"ל.

ואבא חלקיה, בן בנו של חוני המעגל, שגם ניסים רבים אתרחשו ליה, לא חשבה אשתו שהוא צדיק כל כך שאינו יכול ליכשל. אדרבה, כמו שהבאנו לעיל מגמ' תענית (כג:): "כי מטא מר למתא נפקא דביתהו דמר כי מיקשטא" וכשאלו תלמידיו על הנהגה זו, אמר להו "כדי שלא אתן עיני באשה אחרת."

ובכמה מקומות בש"ס מצינו שהקפידו חכמינו על היופי של בנות ישראל וגם עשו תקנות כדי שלא יתגנו נשים על בעליהן.

כדאיתא בב"ק (פב:) שתקן עזרא "שיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים כדי שלא יתגנו על בעליהם." וכן בכה ר' ישמעל בנדרים (יט.) על אבדן יופי של בנות ישראל: "באותה שעה בכה ר' ישמעאל ואמר בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן."

ולימדנו חכמינו ז"ל שאפילו אשה זקינה מקפדת על יפיה, ולכן התירו לה לתקן מראיתה בחול המועד כדאיתא במועד קטן (ט:) "ת"ר אלו הן תכשיטי נשים כוחלת ופוקסת ומעבירה סרק על פניה ואיכא דאמרי מעברת סרק על פניה של מטה. דביתהו דרב חסדא מקשטא באנפי כלתה, יתיב רב הונא בר חיננא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר - לא שנו אלא ילדה אבל זקנה לא, א"ל האלהים! אפילו אמך ואפילו אימא דאימך, ואפילו עומדת על קברה."

ואף הקב"ה נעשה כביכול שושבין ליפות את חוה בעיני אדם הראשון, דאמר ריש לקיש משום ר"ש בן מנסיא (בנדה מה:) ויבן ה' [אלהים] את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה אצל אדם הראשון.

וכל כך למה? עיין מש"כ רמב"ן (במדבר כב, מא) "כי אלה מכחות הנפש להיות דבקה בעת הראיה". לכן, בכוונה נכונה, הנאת יופי האשה גורמת לדביקות נפשית ומרבה שלום ורגשי אחדות.

וכן איתא בברכות (יג:) "שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן: דירה נאה, ואשה נאה, וכלים נאים."

עצם החיבה כבי אנסק קשר בין איש לאשה

עצם החיבה שבין איש לאשתו, היא דבר חשוב מאד, שהיא מחזקת את הקשר ואת הידידות בינו לבינה, כדי שתהא דעתה

וכוונתה משולבת יחד עמו בעת הזיווג. ועיין מש"כ הרמב"ן באגרת הקדש: "ולפיכך יש לך להכניסה תחלה בדברים שמושכין את לבה, ומיישבין את דעתה, ומשמחין אותה, כדי שתקשר דעתה בדעתך, וכוונתה בכוונתך, ותאמר לה דברים קצתם מכניסין אותה בדברי חשק ואהבה ורצון, וקצתם מושכין אותה ליראת שמים וחסידות וצניעות."

ולא לחנם קראו חז"ל את אבר התשמיש בשם "משים שלום בבית". וכ"כ רש"י בשבת (קנב). "משים שלום בבית. אבר תשמיש".

וראה איך תארו חכמינו חיבת הקב"ה עם כנסת ישראל ביומא (נד): "אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה."

מכאן רואים שלהיות מעורין יחד נקרא חיבה. וכי תימא שהעיקר שיהיו שני הגופים ביחד ולא נצרכא שזה יהיה להנאה, הרי רואים מרש"י שבת (קמ:): לגבי בנתיה דרב חייא, שריבוי התאוה מביא ריבוי חיבה. שכן הזהירם אביהם "נקיט מרגניתא בחדא ידיה, וכורא בחדא ידיה" - פירש"י כשבעליך ממשמש ביך להתאוות ליך לתשמיש ואוחז הדדים בידו אחת והאחרת עד אותו מקום, "'מרגניתא אחוין ליה - הדדין המציאי לו שתתרבה תאותו, ומקום תשמיש אל תמציאי לו מהר, כדי שיתרבה תאותו וחיבתו, ויצטער - "הדר אחוי ליה", עכ"ל רש"י.

וכי תימא דוקא היא מותרת להרבות תאוותו ואולי הוא אסור משום דאתי למסרך, עיין מש"כ רא"ש בנדרים (כ:): אודות היתר לספר בשעת תשמיש: "שרי להרבות תאוותו". (וזה קצת נגד מש"כ הר"ן

שם: "כדי לרצותה").

וכי תימא כל זה מעיקרא דדינא, אבל ראוי להחמיר על עצמו ולא ירבה בחיבה, או יקיים החיבה רק במידה ההכרחית רק לרצותה ולא ישים לב לרגשי החיבה שלו, דוק היטב במש"כ רש"י בנדה (יז.) ששם הגמרא רצתה לבאר למה נשתבחו משפחת מונבז המלך על ששמשו מטותיהן ביום. והגמרא יהב טעמא "דאגב דאיכא אונס שינה מגניא באפיה".

וז"ל רש"י: "אונס שינה. מתוך שהוא נאנס בשינה אינו מתאוה לה כל כך ומשמש לקיום מצות עונה בעלמא או לרצותה ולבו קץ בה והוא מבני תשע מדות דאמרו בנדרים (דף כ:)."

ובוא וראה עד היכן מגיעים הדברים, שנראה מתוך לשון רש"י שאינו נכון לבעול "כשאינו מתאוה לה כל כך", שאז הוא במצב סכנה רוחנית ועלול שלבו יהיה קץ בה, ויהיו בניו מבני תשע מדות, ח"ו! ולא מיירי כשאינו מתאוה לה כלל, אלא שאינו מתאוה לה "כל כך"!

ומדברי רש"י אלו רואים חידוש גדול. שאע"פ שהן אמת שהוא מגונה לבעול סתם למלאות תאוותו, אמנם תאוה שבאה מחמת חיבה ואהבה היא מין בפני עצמה, ואינה נחשבת מגונה. ואדרבה, היא עצה להישמר שלא יבוא לידי ענין בני תשע מדות ו"כדי שתקשר דעתה בדעתך, וכוונתה בכוונתך" כמש"כ הרמב"ן לעיל.

והוא (4) *אזת* "כאי שכפאו ע"כ אינה אזת כל אכס, וכל שכן בני צומין.

צריך לשקול במאזני צדק לידע באיזה אופן זומן הפרישות מתקנת את האדם, ובאיזה אופן זומן היא מקלקלת.

תא שמע מה שכתב ר' יעקב עמדין בברכות (סב: ד"ה שמעיה) לגבי הנהגת רב עם אשתו "כדלא שריף תבשילא", ועל פי רש"י

שם, פירושו "כדלא שריף תבשילא. כאדם רעב כמו שלא שמשת מטתך מעולם שאתה נוהג קלות ראש זה לתאונתך." וז"ל היעב"ץ, שאלמלא הוא לא אמרו, יהא אסור לאומרו: "שמע מינה ההוא דנהג ר"א שגלה טפח וכו' ודומה כמי שכפאו שד, מלתא יתירתא עבד ואינה מדת כל אדם - אפילו הגדול כרב."

ודע, אע"פ שראינו בדברי הראב"ד לעיל וגם השו"ע, שיותר ראוי לכבוש את יצרו מלבעול כדי להשקיט את רעבון יצרו, אך מוכח מכמה מקומות שבעיתים שונות למלאות תאוותו דהיא הדרך הנכונה אפילו לכתחילה. הרי מצינו בפשטות לשון הגמרא כתובות (סוה) שרבא תבע את אשתו לתשמיש מפני שנתערר תאוותו על ידי ראיית דבר ערוה בשוגג.

ולא עוד, אלא שעל פי האור החיים, אפשר שאפילו יצחק אבינו גם כן עשה זה כדי לשקוט את יצרו, וז"ל: "מצחק את רבקה. פי' מעשה חיבה הנעשית בין איש לאשתו ולדברי האומר (ב"ר פס"ד) מצחק משמש מטתו אולי שהיה באחד מהדרכים שמותר אפי' ביום כמו שתאמר לרפואה, וכמו שכתב רמב"ם (הלכות דעות פ' ד') או כמעשה שהובא בש"ס (כתובות סוה) דביתהו דאביי דגלית וכו' ואזל רבא וכו' כי הצדיקים יחושו לדומה דדומה דכיעור, לבל יכשלו בו."

ועיין היטב בלשון הזהב של הרמב"ם בפרק חמישי של שמונה פרקים

"ראוי לאדם להעביד כחות נפשו כלם לפי הדעת, כפי שהקדמנו בפרק אשר לפני זה, ולשים לנגד עיניו תכלית אחת, והיא: השגת ה', יתפאר ויתרומם, כפי יכלת האדם, רצוני לומר: ידיעתו. וישים פעלותיו כלן, תנועותיו ומנוחותיו וכל דבוריו, מביאים אל זאת התכלית, עד שלא יהיה בפעלותיו בשום פנים דבר מפעל החבל,

רצוני לומר: פעל שלא יביא אל זאת התכלית. משל זה: שישים הכונה באכילתו, ושתייתו, ובעילתו, ושנתו, ויקצתו, ותנועתו ומנוחתו - בריאות גופו בלבד, והכונה בבריאות גופו - שתמצא הנפש בליה בריאים ושלמים לאחו בחכמות, ולקנות מעלות המדות והמעלות השכליות, עד שתגיע לאותה התכלית. ועל זה ההקש לא יכון או אל ההנאה בלבד, עד שיבחר מן המאכל והמשתה היותר ערב, וכן בשאר ההתנוגות, אלא יכון אל המועיל..."

לשון הרמב"ם עד כאן מורה דרך שלא יהיה כוונתו למלאות תאוותו. אמנם הוא מוסיף

"ואם יודמן שיהיה ערב - יהיה, ואם יודמן שיהיה נמאס - יהיה. או שיכון אל הערב לפי העיון הרפואי, כגון שנחלשה תאוותו למאכל, ויעוררה במאכלי תאוה ערכים ומתבלים, וכן אם התעוררה עליו מרה שחורה, יסירה בשמיעת שירים ומוני נגינת, וכמיוול כנגות ובכנינים נאים, ובישיבה עם צורות נאות, וכיוצא בזה ממה שירחיב הנפש, ויסיר דאגת המרה השחורה ממנה. ותהיה הכונה בכל זה - שיבריא גופו, ותכלית בריאות גופו - שידע. וכן כשיגיע ויתעסק בקנית הממון, תהיה תכליתו בקבצו אותו - שישתמש בו למעלות, ושימצאהו לקיום גופו והמשך מציאותו, עד שישוג וידע מה' מה שאפשר לדעתו. ועל זה ההקש יהיה למלאכת הרפואה מבוא גדול מאד במעלות, ובידיעת ה', ובהשיג ההצלחה האמתית, ויהיו למודה ודרישתה עבודה מן העבודות הגדולות, ולא תהיה אז כאריגה וכנגרות. לפי שבה נשער פעלותינו, ויהיו פעלותינו פעלות אנושיות, מביאות אל המעלות והאמתות."

ורואים מלשון הרמב"ם, שפעמים אם נחלש תאוותו, או שנחלה נפשו בריבוי מרה שחורה, הרפואה היא דוקא להתענג וגם זה בכלל כוונתו לשם שמים ובכל דרכך דעהו.

ואם עוד חשקה נפשך לקיים המצוה מן המובחר, ולנהוג כאילו כפאו שד, יש עצה פרקטקלי לקיים מצות עונה לשמה

במיעוט הנאת עצמי בדרך שנאה לך ונאה לבוראך. והוא על פי דרך שהזכרנו בפרק ג' לעיל, שמקיימין מצות עונה גם על ידי חיבוק ונישוק וכל מיני קורבה כמש"כ בש"ע (יו"ד קפד, י: רמ"א, וט"ז ס"ק טו, ופתחי תשובה סימן כב). וגם הוכחנו שם, על פי חז"ל שדוקא יש ענין לשהות עמה באופני קירוב ופיוס לאחר תשמיש, עיין בבראשית רבה (פרשה יט): "ותאמר האשה אל הנחש". ובדרך זה שפיר מצי לקיים מצות עונה כולה לשמה, שבעת זו אין לו תאוה, שכל אחמומי והדר אחמומי בשעתא לא שכיח, ומ"מ עושה מצותו.

והן אמת נכון הדבר כי מי אני ומה אני להביע דעתי בענינים אלו, ויאמר צעיר אני לימים ואתם ישישים, על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם, מ"מ אענה אף אני חלקי ואל נא אשא פני איש ואל אדם לא אכנה, כי לא ידעתי אכנה כמעט ישאני עשני, כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר נמצא את עמי. שהרבה אברכים משתדלים ליטול על עצמם שם של "פרוש", ואף במועט אינם תופסים. ונראה שהפרישות היתירה באה מרגשי אשמה ופחיתות ערך עצמי על שלא שמרו עיניהם וחטאו בהצז"ל וכדומה, וחושבים שהפרישות היתירה תיהיה לתיקון על זה. אולם עולם הפוך ראיתי וצריך לדון על ענינים אלו במתינות ובכבוד ראש.

ואסיים בתפילה ובברכה, שנזכה כולנו לחיות בשלום עם בני ביתנו, וה' ישרה שכנתו עלינו. ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

חידושים והערות בענין שיעור חתימת פי האמה

בנדה כב, א שואל רבה מרב הונא: "בעא מיניה רבה מרב הונא הרוואה קרי בקיסם מהו (ויקרא טו, טז) 'ממנו' אמר רחמנא עד דנפיק מבשרו ולא בקיסם. או דלמא האי ממנו עד שתצא טומאתו לחוץ ואפי' בקיסם נמי? אמר ליה תיפוק ליה דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה."

ורש"י פירש: "אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה. עד שיצא ממנו כדי חתימת פי אמתו והכא כיון דהכניס ליה קיסם בצר ליה שיעורא כדי קיסם".

וקשה להבין לפי רש"י איך מה שיש שם קיסם גורם פחיתות מהשיעור. ותוספות ד"ה אלא בחתימת פי האמה מקשה הכי:

"מאי פריך רב הונא ותיפוק ליה דהוא עצמו כו' והלא דרך קיסם יכול לראות הרבה מחתימת פי האמה?"

והערוך לנר תירץ לשיטת רש"י:

"ולענ"ד יש ליישב דכיון דבעל קרי אינו מטמא עד שיצא טומאתו לחוץ, ומה שבפנים אינו מטמאו, ומה שכבר יצא ונדחק מפי האמה ודאי ג"כ אינו מטמאו א"כ מאי דאמרינן דצריך שיעור חתימת פי האמה, בבת אחת ובאותו רגע שיוצא מפי האמה

מטמא. דלא מצינו צירוף לשיעור זה ולכן שפיר פריך דכיון על הקיסם הוא א"כ ע"כ הקרי לא ממלא פי האמה שהקיסם ממעטו ואיך מטמא.

ונ"ל תירוץ יותר פשוט בלשון רש"י. ולהבין דבריו יש לדמות שיעור זה לשיעור מלא לוגמיו. שהרי אע"פ שכתוב בגמ' יומא (פ.) ששיעורים הלכה למשה מסיני, מ"מ תלו שיעור מלא לוגמיו בכל חד וחד בדידיה, מטעם ייתובי דעתיה כדמוכח שם בסוגיא (פ.).

וכמו כן מצינו בשיעור שופר שהוא טפח, "כדי שיאחזנו בידו ויראה כאן ולכאן, טפח." (ר"ה כז: ונדה כז.) פירוש: שטפח הוא ארבע אצבעות עם הגודל, ולכן אם אוחזו כדרכו עם ארבע אצבעותיו, יש קצת עודף לכאן ולכאן מחוץ לתפיסתו, וזה משלים שיעור טפח.

ואע"פ ששיעורים הלכה למשה מסיני, מהני דוגמאות נראה לומר שאינם סתם סימנים ושיעורים בלי טעם, אלא הם גם סיבת השיעור. דהיינו, לגבי שופר מה שיכול לאוחזו, וגבי שתייה מה שייתובי דעתיה.

וא"כ מובן שהשיעור של חתימת פי האמה ג"כ אינו סתם שיעור בלי טעם אלא סיבת השיעור. ולכן גם נוכל לומר בחתימת פי האמה, שצריך שיהא בו בעצם היכולת לסתום פי האמה. ואם יש שם קיסם, קים ליה לרש"י שאי אפשר לסתום פי האמה וממילא חסר שיעוריה.

חידושים והערות בענין גרושת הלב

איתא במשנה נדה (לח:) "כל אחד עשר יום בחזקת טהרה". והגמ' (ט.) שואל, למאי הלכתא? ורב חסדא פירש: "לא צריכא אלא לר"מ דאמר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש - ה"מ בימי נדתה אבל בימי זיבתה בחזקת טהרה קיימא." ואז מקשה הגמ' "א"ה אמאי א"ר מאיר יוציא ולא יחזיר עולמית?" והגמ' תירץ, "דלמא אתיא לקלקולא בימי נדה." פירוש, שאע"פ שמדינא מותרת באחד עשר יום אף לר"מ הואיל ובחזקת שאינה רואה, מ"מ ר"מ החמיר עליו לגרשה שמא יחלף הני אחד עשר יום עם שאר ימים.

ועיין תוד"ה לא צריכא לר"מ. "ומועיל מה שהיא בחזקת טהרה שמותרת לשמש כל זמן שלא גרשה, אי נמי אינו חייב לגרשה עד שעברו י"א יום."

וצריך להבין מה הנפקא מינה בין שני תירוצים אלו בתוספות. ולכאורה תירוץ הראשון סובר שבאמת עד שבעלה אינו מגרשה בתוך הני י"א יום, היא מותרת לו בתשמיש. משא"כ לפי התירוץ השני, שסובר שאע"פ שעדיין היא אסורה לר"מ בי"א יום מתוך חשש קלקול, מ"מ עדיין אינו חייב לגרשה עד שיעביר הי"א יום, הואיל שאף אם בא עליה, באמת ליכא איסור דאורייתא. וכעין שאין גוזרים גזירה על גזירה כמו כן לא הצריכו ליגרש עד שנגמר י"א יום. ומ"מ היא אינה מותרת לו.

ויש להקשות (ושוב מצאתי שהרש"ש מקשה כמו כן), לפי תירוץ הראשון של תוספות למה מותר לשמש עמה, והרי היא גרושת הלב כדאיתא בנדרים (כ, ב)? וגם עובר על מש"כ בגמ' יבמות (ל"ז, ב) "תנא רבי אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשתו ודעתו לגרשה משום שנאמר {משלי ג-כט} אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך". והרש"ש בלשון קצר תירץ "שיש לחלק".

לכאורה יש לפרש שזהו התירוץ שנרמז ברש"ש: שאע"פ שאסור לישא אשה כשדעתו לגרשה, מ"מ פסקו בש"ע (אה"ע ב:י) "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה ואם הודיע תחלה שהוא נושא אותה לימים ידועים מותר". וזה על פי הנהגת רב ורב נחמן כשהלכו בדרך, שנשאו נשים נגד היצר, כדאיתא ביבמות (ס): "רב כי איקלע לארדשיר [מכריז] ואמר מאן הוא ליומא ורב נחמן כי איקלע לשכנציב [מכריז] ואמר מאן הוא ליומא".

אמנם, כתב החלקת מחוקק (אה"ע ק"ט, ס"ק ב) שיש לשאול מה יהא הדין אם נשא אשה תחילה סתם בלי שום הודעה, ואח"כ הודיע לה שעתיד לגרשה? מצד אחד אינו עובר על אל תחרש על רעך רעה, שהרי היא יודעת מה שבדעתו לעשות. או אפשר שזה עדיין נקרא על תחרש הואיל "ומה לה לעשות ולבה מצטערת בקרבה".

וכמו כן עובדא דידן דומה לשאלת חלקת מחוקק וגם אינו דומה. מצד אחד, מסתמא היא יודעת שעל כרחו צריך בעלה לגרשה, ונהי שאין לו ברירה עדיין אפשר שהוא עובר על אל תחרש על רעך רעה, הואיל ולמעשה גם אין לה ברירה ועדיין הוא משמשת עמה. ואולי תשמיש במצב שאין להאשה ברירה נחשב ג"כ "אל תחרש על רעך". או י"ל שזה קיל טפי, וגם לפי צד האוסר בחלקת מחוקק כאן יהא מותר שהרי היא יודעת

שלא נוחה לו לגרשה וכמו שאין לה ברירה גם אין לו ברירה ואין זה ענין אל תחרש שזה אינו בא בכונתו כלל -- ואף נגד רצונו. ושני צדדים אלו, יכולים להיות השני צדדים בתוספות. לפי התירוץ ראשון בתוספות, הואיל ואינו רוצה לגרשה וגם אין שום חסרון בקשר היחס ביניהם, וגם היא אינה מוטעת ויודעת שעתיד לגרשה על כרחו, אין בו איסור גרושת הלב. אבל לפי תירוץ השני בתוספות, מה שהיא עתידה להתגרשת, יהיה אשר יהיה, עדיין גורם חסרון בעצם הנישואין ואסורה משום גרושת הלב.

ולבד מזה, לכאורה איסור גרושת הלב שנוכר בנדרים דבר נוסף מאיסור אל תחרש שנוכר ביבמות, שהרי הם שני מימרות שונות. שעל פי פשטות, אף אם היא יודעת שעתידה להתגרשת, ונניח שאין כאן איסור של אל תחרש, עדיין יש איסור של גרושת הלב, שהרי מה שהיא יודעת שעתידה להתגרש רק מסלק איסור של אל תחרש אבל עדיין היא במצב נישואין שעתיד ליבטל. ויש לחקור, מהו עצם איסור של ביאה באשה שהיא גרושת הלב? ועיין ברא"ש שפירש "ואף אם אינו שונאה, כי מתוך שדעתו לגרשה מהרהר על אחרת." ונראה טעמו שנחשב לבעילת זנות הואיל ואין דעתו עליה, ודומה טעם איסורה לבני שונאה או בני שכרות שג"כ נזכר בגמ' נדרים הנ"ל.

אמנם, מצינו במצבי אישות שונות טעמים אחרים איך נחשבת בעילתו כבעילת זנות. לדוגמא, עיין בתוספות כתובות (נא. ד"ה מני ר"מ) שמשמע שנקראת בעילת זנות במקום שקל בעיניו להוציאה כשאינו לה כתובה בכלל או אינה שוה מאתים, או אפילו במקום שיש לה כתובה כפי הראוי לה אבל אינה בטוחה בו ואינה סומכת דעת (כדאיתא בכתובות (נ:)) לפי ר"מ שאינו יכול לפחות בכתובה, ד"לא סמכא דעתה והויא לה בעילתו בעילת זנות"). וז"ל תוספות,

"על כן נראה דר"מ לא מבעיא קאמר, לא מבעיא היכא דלית לה דהויא בעילתו בעילת זנות משום דקלה בעיניו להוציאה אלא אפילו אית לה כיון דלא סמכה דעתה הויא בעילתו בעילת זנות".

ונראה מזה שאם הנישואין נחשב קל בעיניו מטעם שקל לו לגרשה, או אף אם אינו קל בעיניו אבל היא מרגשת פחיתות ערך ולא סומכת דעת, אז נקראת בעילתו בעילת זנות. העולה מזה, שפעמים ביאתו נחשבת כבעילת זנות מצדו שאין דעתו עליה, או מצדה שהיא אינה סומכת דעת.

ואז יש לחקור, בעובדא דידן של י"א יום, שאכן מוטל עליו לגרשה אבל אין לו שנאה בלב ועדיין היא מותרת בתשמיש, האם נחשב שאין דעתו עליה? שאע"פ שדעתו לגרשה מ"מ זה על כרחו ולא מתוך רצונו. וגם לענין סמיכות דעת דידה, אע"פ שנהי שהיא יודעת שעתידה להתגרשת, מ"מ היא יודעת שזה אינה מתוך רצון בעלה. וגם אינו דומה לבעלה שמתנה לפחות כתובתה או אפילו כשהיא פוחתת בכתובתה כדי לשלם נזק (כדאיתא בב"ק פא.). שאז קל בעיני בעלה להוציאה, שכאן היא יודעת שאע"פ שעתידי להוציאה בעצם רצונו אינו קל עליו להוציאה הואיל ואין רצונו לגרשה ורק מגרשה מחמת צווי חכמים. א"כ אולי ליכא חסרון של אין דעתו עליה וגם ליכא חסרון של אינה סומכת דעת, ואז אין בעילתו נחשבת כבעילת זנות. ויתכן שזה שיטת התירוצ' הראשון של תוספות שעדיין מותרת בתשמיש. אמנם, תירוץ השני של תוספות למד איסור בני גרושה בפשטות, והואיל ולמעשה, מאיזה סיבה יהיה אשר יהיה, עתיד לגרשה, אין דעתו עליה כ"כ ונחשבת כבעילת זנות או היא אינה סומכת דעת ונחשבת כבעילת זנות. ועיין מג"א (ר"מ, ס"ק יב שפסק "שבדעתו לגרשה אע"פ שהוא אוהבה כגון מאותן שכופין להוציאה.")

ולכאורה יש קצת ראייה לתירוץ הראשון של תוספות מגמ' נדה (מה, ב) לגבי ביאת בן תשע, שמתירים אותו לגרשה בלי חליצה אחר שיגדיל ויבעול אותה. שאע"פ שעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול להצריך חליצה וגט, היכא שבעל אותה משהגדיל, כבר קנה אותה קנין גמור. ומשמע מסתם לשון הגמ' שהתירו לעשות כן לכתחילה. וז"ל "לכשיגדיל יבעול ויתן גט", משמע שמלמדים אותו לעשות כן ולא להצריך חליצה. ולפי התירוץ השני בתוספות, מדוע אינה נחשבת כגרושת הלב איך מלמדים אותו לנהוג בדרך זה? אמנם, אולי יש לחלק ששאני יבום הואיל ועיקר התכלית הוא לקיים שם אחיו המת, ואדרבה יש ענין שלא יהנה יותר מעיקר המצוה, כמו שמצינו ביהודה ש"לא יסף עוד לדעתה" (בראשית לה, כו, ועיין רש"י שם "ולא יסף עוד. יש אומרים לא הוסיף." ועיין בשפתי חכמים שם.) ועוד עיין מש"כ ביבמות לט, ב: "בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה, מצות יבום קודמת למצות חליצה ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום". ולכן אולי דוקא במצות יבום ליכא איסור של גרושת הלב כמו שייבום דוחה האיסור של אשת אח, שהרי עצם הענין וכוונה של ייבום צריך להיות דוקא לשם מצות הקמת שם אחיו ולא כלולים בה עניני חיבה של אישות.

בעזהשי"ת

קונטרס

מצוה יתומה

מדריך לשלום בית ולחיי אישות
מיועד לחתנים ולראשי משפחה בני תורה

בו יבואר דעת תורה מדברי חז"ל, וגם תמצא פניני
תשב"ע"פ שנמסר איש מפי איש מחכמי דורינו ודורות
שעברו, נפלאות מתורתך, דרכים נפלאים איך להשכין
שלום, אהבה אחוה וריעות, בין אדם לחבירו ובין
איש לאשתו למצוא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם

יו"ל בעזהשי"ת ע"י

שמחה פוירמן

פרק א' מצוה יתומה

קורא יקר, ענין "מצוה יתומה" ידוע, דהיינו מצוה שבני אדם מזניחין אותה, ומועטים הם השמים לב ונשארה עזובה לבדה, כמו יתומה, וכמת מצוה שאין לה עוסקים. פעמים שהמצוה עומדת ממש מול עינינו ועם כל זה, איך שיהיה, לא רואים אותה, לא שמים לב או לא מבינים אותה כראוי.

ובאתי לעורר, שמצות הבאת שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, וקשרי אהבה בחוג המשפחה שהיא מעיקרי התורה, כמעט ונעלמו מעיני הקהל -- למרות שהיא כתובה מפורש בפסוקי התורה. וחכמינו ז"ל הכתירו אותה בכתר של "כלל גדול בתורה". והאדם המאושר הזוכה לקיים מצוות כאלו, קנה בידו מפתחות ותרופות פלא להביא שלום בין איש לאשתו, בין אב לבנים, ובין אדם לחבירו. ולא עוד אלא שזוכה להיות שמח ומרוצה בתוך ביתו וקהלתו. וגם טמון בזה סוד גדול בתיקון המדות ושיפורן ועליית האדם לשלימות המיוחלת. שהרי מצוות אלו הן עיקר חיי האדם בעולם הזה, ואין לך כלי מחזיק ברכה כשלום, כי החי בשלום ושלוה רואה עולמו בחייו, מאושר הוא ושמח, וסופו נוחל שכר בלי מצרים בעולם שכולו טוב.

הנה כתוב בתורה (ויקרא יט, יז-יח)

"לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא. לא תקם, ולא תטר את בני עמך, ואהבת לרעך כמוך".

חז"ל דרשו מקראות אלו להורות לנו מצוות שונות כגון איך להוכיח את חבירו כשנכשל בחטא ר"ל, להמנע מלשנוא אחיו בלבבו, וכו'. אבל הלא כלל גדול בידינו שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, וכאשר קוראים שני פסוקים אלו על הסדר רואים בעליל שהם מורים דרך ברור טוב וישר איך להתנהג עם בני אדם (א). והנני בא בזה לפרש אותם על סדרם:

כשיש לאדם תרעומת על חבירו שהרע לו בדבר מה, כגון שביישו, או שזלזל בכבודו או כל דבר המביא לידי שנאה, התגובה הטבעית היא להרגיש מקופח ופגוע ולשנוא ולנטור. ועל זה הכתוב מזהיר "לא תשנא את אחיך בלבבך", אסור לך לשנוא! אמנם לא ניתנה תורה למלאכי השרת, ולכן, הכתוב מדגיש "בלבבך" דהיינו שעיקר האיסור הוא שלא לנטור את השנאה ולהטמינה בלב מבלי לגלות לחבירו איך שהרע לו. אדרבה, התורה מצוה לנו "הוכיח תוכיח את עמיתך", כלומר, תגיד לו בגלוי ותוכיח אותו על מה שעשה, ותגלה לו הטענות שיש לך עליו המביאות אותך לידי שנאה. ובאופן זה, אתה ניצול מלעבור על הלאו של "לא תשנא את אחיך בלבבך", שהרי לא נטרת את הטענות בלבבך. ולרוב, הזולת יטה אוזן להקשיב ולב להבין, וירגיש אשמה ויתחרט על מעשיו הבלתי-רצויים וישתדל לפייס אותך.

ושמא תטעה ותאמר שהכוונה בציווי התורה "הוכח תוכיח" היא לגעור במי שפגע בך או הזיק לך ולהוכיח אותו בכעס ותקיפות,

א. ודע, שכל הרעיונות שאציע לפניכם בעזה"י הנובעים מפסוקים אלו, כבר נמצאים בדברי הרמב"ם ז"ל למי שמבינם על בוריים בהלי' דעות פ"ו.

תדע לך שאינו כן, אלא שמזהיר הכתוב "ולא תשא עליו חטא". זאת אומרת, שאע"פ שמצוה לגלות לו את הטמון בלבד הנכאב ולהגיד לחבירך איך שהרע לך, אסור להגיד לו באופן שיגרה ריב וקטטה, וחייב להסיר את הכעס ולדבר אתו בלשון רכה.

ואח"כ, בפסוק השני, התורה ממשיכה להזהיר על שני דברים הגורמים היזק גדול בייחסי בני אדם אחד לשני ובייחסים שבין איש לאשתו. שני דברים אלו הם איסור "לא תקום" ואיסור "לא תטור".

חז"ל מסבירים לנו שני איסורים אלו בפרוטראט, בגמ' יומא (דף

(כג).

איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה? נקימה, אמר לו: השאלני מגלך. אמר לו: לאו. למחר אמר לו הוא: השאלני קרדומך! אמר לו: איני משאלך, בדרך שלא השאלתני! -- זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאלני קרדומך אמר ליה: לא. למחר אמר לו: השאלני חלוקך! אמר לו: הילך, איני כמותך, שלא השאלתני -- זו היא נטירה.

וטעון ביאור מה ענין "לא תשנא את אחיך בלבבך" אצל "לא תקום ולא תטור"? ועוד יש להקשות על ההגדרה של נטירה באמירת הלה "שאיני כמותך שלא השאלתני", הרי לכאורה בזה קיים מצות "הוכח תוכיח את עמיתך"?! והלא הוכיח הלה את חבירו על מה שחטא לו? ממה נפשך -- אם זו נטירה איך יקיים מצות הוכחה? ואם זו הוכחה כמצותה הרי אינה נטירה.

והנכון נראה שהחילוק בין הוכחה לנטירה תלוי בזמן ההוכחה וכוונתה (ג). דהיינו אם קיים מצות הוכחה כדינה לא המתין ולא

ב. מפי השמועה, שפסק לי כן להלכה הרה"ג רב דוד פיינשטיין שליט"א

שמר את השנאה בלב. אדרבה, הגיד לחבירו את העוולה בהקדם האפשרי (ג). אבל "הנוטר" לא היתה כוונתו להמתין לזמן מסוגל. אדרבה, הוא שמר את השנאה בלב, וכטבען של דברים, השנאה הולכת ומתגדלת. ולאחר זמן, שכנו שואל בתומו "האם יש לשאול מאתך חלוקך?" (אולי מאיזו סיבה מוצדקת לא השאיל לחבירו קרדומו; ועוד, אולי כבר שכח מה שאירע מקודם). ואז, כל השנאה שבלב השכן ה"נוטר" מתפוצצת והוא עונה לו בכל תוקף ועוז: "הילך! איני כמותך, שלא השאלתני!"

והשתא דאתית להכי, המשך הפסוקים מובן הוא. כלומר, התורה מציעה דוגמא איך שהשנאה בלב גורמת רעה אחר רעה. שהרי אם לא יוכיח את חבירו, ולא יגיד לו טענתו, יגרום שהשנאה

כתשובה לשאלתי. אמנם שמעתי שיטה אחרת באיסורים אלה מהרה"ג ר' דוד קאהן שליט"א, דהיינו שהלאווין של "לא תשנא", "לא תקום", ו"לא תטור" הם כולם תלויים במחשבת הלב. ונחלקים הם בג' דרגות: דרגא א' (שנאה החמורה ביותר) "לא תשנא את אחיך בלבבך" - שטמה בלב; דרגא ב' (שנאה פחותה בחומרתה מדרגא א') "לא תקום" - אחר שגילה סיבת שנאתו לזולת עדיין הוא מוזהר מלשנוא אותו שנאה המביאה לידי מניעת חסד ועובר על זה אף אם אינו מונע שום חסד - האיסור תלוי רק במחשבתו; דרגא ג' (שנאה פחותה בחומרתה מדרגא א' ומדרגא ב') "לא תטור" - אם מחה מלבו שנאה המביאה לידי מניעת חסד עדיין הוא מוזהר מלשנוא אותו שנאה המביאה לידי נטירה, דהיינו שיאמר לו "איני כמותך וכו'". ועובר על זה אף אם אינו מזכיר לחבירו שום דבר - אף האיסור הזה תלוי רק במחשבתו. נמצא שהתורה הקפידה שיביא את עצמו למצב של וויתור העולה ומחיקת השנאה מלבו לגמרי על ידי הוכחתו את חבירו ועל ידי הפיוס הנובע מדו-שיח מתון ביניהם.

ג. ודאי מותר להמתין עד שעת כושר כדי שישמע לו. וכל שכן שלא ידבר לו בעת הכעס ואז, קיים בנפשו "ולא תשא עליו חטא". שהרי הוכיח אותו בענין מרוצה, ובזמן מסוגל, ובלשון רכה שמסתמא יקבל דבריו וחבירו ישתדל לפייסו.

תהא נטורה בלבו עד שהכעס והשנאה יתפרצו כשחבירו מבקש חסד ממנו.

אם תעיין בדבר, תבין שלרוב, מחלוקת מתפרצת נובעת מתוך נטירת השנאה בלב עד שלא יוכל להתאפק. וכל כאבו המצטבר עולה והוא כועס כעס גדול, ואולי ח"ו אפילו שובר כלים מתוך כעסו על דבר של מה-בכך. כי הרי אין שורש חמתו נובע מן הדבר הפעוט הנוכחי, רק היא משמשת הזדמנות של הבעת כעס ישן. וזה דבר המעורר תמיהה ושנאה נגדית מצד המותקף שאינו יודע על מה יצא הקצף הגדול הזה. ומתוך שלא הוכיח את חבירו כראוי, ולא נתן לו להתנצל ולבקש ממנו מחילה, נטר את השנאה ובנה במה לעבודה זרה בלבו ואחר זמן הקריב קרבן עליה. ודבר תימא הוא לכל המסתכלים עליו איך "יצא העגל הזה?" (ד) אבל אילו היה חכם ורואה את הנולד, היה מציית מצות התורה שלא ישנא את אחיו אלא יגיד לו כל מה שחטא לו.

ועתה, נעיין קצת בענין נקימה לפי הגדרת חז"ל, ואיך נוגע למעשה ומאד שייך לשיפור המידות ולשלום בית. יש לשאול, למה נקט התנא בברייתא דלעיל דוגמא של השאלה דווקא? היה יכול ליתן דוגמא של נקימה ונטירה גם באונאת דברים ודברי ריבות. (הדוגמא של נקימה באונאת דברים תהיה כשחבירו חטא לו והלה השיב לו דברים מכאיבים בתורת נקימה, ונטירה תהיה כששומר את הדבר בלבו עד הזדמנות שלאחר זמן.) ובאמת בגמ' יומא שם סברוה שענין נקימה אינו שייך בדיבור כלל עיי"ש. אבל מ"מ רואין מלשון הברייתא שעיקר נקימה ונטירה

ד. כל הכועס כאילו עובד ע"ז. עיין רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ח שאינו גורס כל המשבר כליו בחמתו כעובד ע"ז (שבת ק"ה:) אלא אפילו סתם כועס כאילו עובד ע"ז.

הוא במניעת חסד או בעשיית חסד על-דרך "איני כמותך". והיוצא מדברינו הוא שאסור מן התורה להימנע מעשות חסד לזולת כגמול על מעשיו. כלומר, כל זמן שחבירך מבקש מאתך לעשות לו איזה חסד, אם אתה מונע מעשותו בגלל איזו טענה או שנאה שיש לך עליו, זה איסור גמור (ה). וגם אסור לשמור את הדבר בלבך -- אלא תגיד לו הטענה בעת הראוי המוקדם, ועי"ז מסוגל אתה למחוק השנאה מלבך.

ומי שמתנהג בדרך זה ממש מאמץ מצוה יתומה. שרוב בני אדם, כשמבקשים איזה חסד מהם, מתחשבים בחשבונות של "איך נהג חברי עמי אתמול". לא כן רצון הבורא יתברך, אלא רצונו שיתנהג עם הזולת "כאשר הוא שם" -- בלי עבר או עתיד.

אם אתה מתגבר על עצמך, תמצא שקיום מצוה זאת הוא ממש "גט שחרור" משעבוד יצר הרע ביחסי משפחה, בין איש לאשתו ובין בנים להוריהם. וזה עצה נפלאה להציל עצמך ממכשול של מחלוקת, קטטה ושנאה. ואשרי מי שזוכה לקיים מצוות אלו כתיקונן, שודאי ינחול שני שולחנות מתוך שלום בית ואהבה רצויה, כמש"כ הרמב"ם (הל' דעות, פ"ז ה"ח) - "וזו היא הדעה הנכונה שאפשר שיתקיים בה ישוב הארץ ומשאם ומתנם של בני אדם זה עם זה".

סיכום העניין של פרק זה

(א) כשאדם חוטא לך או גורם לך איזה צער, או יש לך טענה

ה. וודאי אם אין כוונתך לרע במניעת החסד, רק שאתה חושש לאיזה הפסד משום שהוא מוחזק לפושע בחפצי אחרים, או אפילו אין לך פנאי, אז מותר, שהרי אין כוונתך משום נקימה. ולכאורה, כוונת הכתוב היא בלשון "אני ה'" -- שה' יראה ללבב.

עליו, מצוה להגיד לו בהקדם האפשרי. וצריך להגיד בלשון רכה כדי שיקבל מה שאתה אומר לו. (ועצה טובה לדון אותו לכף זכות, ולהגיד לו, "אולי לא כוונת לצערני, אמנם עשית דבר פלוני וגרמת לי צער").

(ב) אסור לשמור את השנאה בלב.

(ג) אסור להמנע מעשיית חסד לפלוני למרות מה שעשה או לא עשה לך מקודם. וגם אסור להגיד לו "איני כמותך וכו'" אפילו אם עושה החסד המבוקש, שהרי זה נטירה.

(ד) מצוות אלו הן תרופות בדוקות ומנוסות למניעת הקטטות ולהרבות שלום בית ויחסים נכונים. כה תעשה, וידעת כי שלום אהלך.

פרק ב

אוזן קשבת

כבר ידוע מאמרם ז"ל באבות "סייג לחכמה שתיקה". ויש להעמיק שאלו: "הלא אם שתיקה היא סייג לחכמה, גם אם האדם שותק, ובוה שומר את החכמה, איזהו הדרך שיבור לו האדם לקלוט ולהרבות חכמה? התשובה פשוטה ועמוקה: מלבד זו השתיקה, צריכים להטות אוזן בהקשבה פעילית בכדי לקלוט ולקנות את החכמה, כמו שאבאר ביתר פרטות בס"ד.

כי כשהאדם נמצא במצב של מחלוקת או ריב (ומדובר גם על סוג ריב שקורין "מחלוקת לשם שמים" כגון על עניני מצות, מנהגים, קפידות בצניעות וכדומה) טבע האדם הוא להשקיע כל כחותיו ומחשבותיו להסביר יפה לבן שיחו את נכונות טענותיו. וכל זה כדי לשכנעו איך בר פלוגתתו טועה ולמה דעתו הוא היא הנכונה. ואם הלה אינו מקבל, טבע האדם הוא להסביר עוד ועוד, אולי בקול רם יותר. ואם עדיין אינו מקבל, קול הריב הולך וחזק מאוד, ולעתים תכופות נהפכה המחלוקת לשם שמים להיות לסתם מחלוקת מאהבת הנצחון. ועלול להביא לידי כעס ואונאת דברים ודברי ריב והקנטה. אמנם, אע"פ שהטבע נוטה להסביר ולהתווכח יותר, דרכי החכמה הם להיפך, לשמוע ולהכין לב היטב נוכח שיטת חבירך, וסימוכים לדבר מאי דאיתא בגמ' עירובין (יג.) לגבי מחלוקת בית שמאי ובית הלל.

"וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, מפני מה זכו הלל

לקבוע הלכה כמותן? מפני שנחזין ועלובין היו -- ושונין דבריהם
ודברי בית שמאי. ולא עוד, אלא שמקדמין דברי בית שמאי
לדבריהם".

ויש להקשות איך קובעים ההלכה על ידי ערך המידות
והצידקות של בעלי השיטות?! לכאורה, ההלכה תלויה או ב"אחרי
רבים להטות", או במי שהציע טענות יותר חזקות ומוכיחות? ולא
עוד, אלא שידוע שבית שמאי היו "מחדדי טפי" מבית הלל! (יבמות
יד.) אלא שהמידה של בית הלל, להיותם נוחין ועלובין, ובגלל
ענוותנותם לשנות שיטת בית שמאי, וגם להקדים שיטת בית שמאי
בלימודם, גרמו שהלל ותלמידיו יעמדו על האמת. שהרי הם במה
שהטו אוזן והעמיקו חקר לשמוע ולהבין שיטת בית שמאי על
בוריה, ולא התעקשו לעמוד דווקא על דעתם, הבינו היטב את
שתי השיטות ולא נחלקו אלא אחר בירור עצום!

והמוסר השכל מגמ' זו, הוא עצה הוגנת בחיי יום יום להרגיע
כמה מחלוקות ודברי ריבות נוראים בין אדם לחבירו ובין איש
לאשתו. דהיינו, כשנאחזים בסבך קרני המחלוקת, ומשקעים
כחותיהם להסביר למה צודקת דווקא שיטה מסוימת ולא מקשיבים
איש לרעהו -- אידי דטרידי למפלט לא בלעי. לא כי אלא חייבים
להתגבר ולהתנהג כבית הלל, להיות נוחה ועלוב, שקט ורגוע,
ולהשתדל להבין את טענות בן ריבו, ולהבהיר ולהסביר בפניו את
טענות ה"שכנגדו". ולא עוד, אלא צריך לבדוק על ידי שאלת "האם
הבנתי היטב את שיטתך?" ואחרי שיתבררו לו על נכון טענותיו
של חבירו אז מסוגל הזמן ליטול רשות להסביר לו את שיטתו.
ואם חבירו אומר "לאו, עוד לא הבנת כראוי את דברי", צריך
להיות סבלן ולהקשיב עוד פעם -- אפילו "ארבע מאות פעמים"
-- עד שיוכל להסביר לו שיטתו בדיוק ובפרוטרוט. ורק אחר בירור

שיטת חבירו יש לו רשות להביע דעתו במה שהוא חולק עליו. כי איך יכולים לחלוק בדעה שאינה ברורה לך מבלי לדעת מה זה ועל מה זה?

והיה כאשר ישאל השואל "מאי אהני לן התנהגות זאת? והלא עדיין אני צודק וחברי טועה, ומה בצע בהסביר לו ובהקשיב לו?" קורא יקר, נסיון רב-שנים של טיפול עם כמה מאות זוגות מריבות מורה לנו שאם תלך בדרך זה, לרוב חוס המחלוקות מתקרר מאליו. למה? השמיעה וההסברה בדיוק לטענת הזולת, בשילוב עם מידת "עלוב ונוחה" יביאו לידי אחד משלש תוצאות -- וכולן טובות:

יגרמו שחבירך יהיה יותר נוח, מוכשר ומוכן לשמוע טענותך, כדכתיב "כמים פנים אל פנים כן לב האדם לאדם" (משלי כז, ט). שנכוונתך להקשיב לו ייצמד גם אליו, ויסיר ערלת אוזנו האטומה ושב ורפא לו.

יגרמו שסוף סוף תבוא לידי המסקנא שבעצם דברי חבירך נכונים במדת מה. ומי יודע? אולי לאחר שתסביר טענות חבירך תראה שיש מקום להצדיק מקצת טענותיו או אפילו כולן.

יגרמו שמתוך ששניכם מבינים כל צדדי הוויכוח, וגם יכולים לברור את העיקר מן הטפל, יתברר שהוויכוח אינו כה גדול כמו שחשבתם, אלא שבכמה אופנים בעצם שניכם מסכימים, ויימצא מקום לפשרה. ואם בכל זאת עדיין המחלוקת קיימת, כל מה שעשית כדי להרגיע ולהקטין את הריב לא היה יגיעה לריק אלא הועיל הרבה. שהרי נמחקו רגשי הכעס והדו-שיח במתינות הוא בגדר "דאגה בלב איש שיחנה לאחרים" (ימא עה.). והשיחה וההקשבה בנחת מפיגה את המתיחות הנולדת מדמיונות שוא ואשליות המסתובבים מסביב למרכז נקודת עצם הוויכוח.

ועכשיו נסיים פרק זה בדברים של הרמב"ם, הל' עבדים פ"ט
הל' ח':

"מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך. ואע"פ שהדין כך מדת חסידות
ודרכי חכמה שיהיה אדם רחמן ורודף צדק ולא יכביד עולו על
עבדו ולא ייצר לו. ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משתה... וכן
לא יבזהו ביד ולא בדברים. לעבדות מסרן הכתוב, ולא לבושה.
ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו."

קורא יקר, זכור נא, שהרמב"ם מדבר על היחס הראוי עם
עבדו הכנעני. ומי הוא שומע זאת ולא ייגע ללבו! הלוואי שנגיע
אנו למדריגה זאת עם בני ביתנו ועם בני משפחתנו שלא להרבות
עליהם צעקה, ולדבר עמם בנחת, ולהטות אוזן קשבת לטענותיהם!

סיכום העניין של פרק זה

(א) סייג לחכמה שתיקה. כלומר, השתיקה מועילה לקיים את
החכמה בידינו; אולם הדרך לקנות את החכמה הוא להאזין
ולהקשיב היטב.

(ב) בעת מחלוקת וריב, העצה היעוצה היא לנהוג כבית הלל, להיות
נוח ומקדים להבין ולהסביר דברי חבירך קודם לדברייך.
וכאשר היצר הרע והכעס מתגברים בלבך, צריך אתה לשלוט
על עצמך ולדקדק לשמוע את טענות חבירך ולהבינם כל כך
יפה עד שתוכל להסבירם לנוכח -- אע"פ שהטבע מסיתך
להדגיש רק את הצעת שיטתך בדבר הריב.

פרק ג' "דמעתה מצוייה"

איתא בבבא מציעא נ"ט:

"תנו רבנן, "לא תנונו איש את עמיתו (ויקרא כה) באונאת דברים הכתוב מדבר... הא כיצד, אם היה בעל תשובה, אל יאמר זכור מעשיך הראשונים. אם היה בן גרים אל יאמר זכור מעשה אבותיך. אם היה גר, ובא ללמוד תורה, אל יאמר לו פה שאכל נבילות טריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה? אם היו יסורין באים עליו, אם היו חלאין באין עליו, או שהיה מקבר את בנו אל יאמר לו בדרך שאמרו לו חבריו לאיוב הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבר" (איוב ד: ו, ז). ובלומר, אם יסורים באים על הבורך, אף דאיתא בגמ' ברכות (ה.) "אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו", מ"מ עצה זו נאמרה לבעל היסורים בעצמו, ולא שיגידנו לזולת המיוסר. ולא עוד, אלא שאם עושה כן, עובר הוא באונאת דברים! ויסוד מוסד הוא לדעת שאע"פ שדבריו אמת, מ"מ עדיין יש בהם דין אונאה - כמו שמצינו בדין לשון הרע, שאע"פ שדבריו דברי אמת הם, בכל זאת אסורים מטעם לשון הרע. I.

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי, גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו "ויראת מאלוקיך" וזה לא נאמר בו "ויראת מאלוקיך". ר' אלעזר אמר זה בגופו זה בממונו. רבי שמואל בר נחמנו אמר זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון...אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצוייה אונאתה קרובה". ועיין מש"כ רש"י (שם נט:); "ומתוך שדמעתה

מצוייה] פורענות אונאתה ממחר לבא" נפירוש, שמתוך שהאשה ממחרת לבכות, ושערי דמעות לא ננעלו (כדאיתא בגמ' שם) אז ה' שומע לנאקתה ומביא פורעניות עליך... ואמר רב חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצוייה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנא' "ולאכרם המיב בעבורה".

מכל הנ"ל רואים חומר ענין של אונאת דברים, ובפרט חומר ענין אונאת אשתו. ועוד רואים שאין זה תלוי בשיקול הדעת וההגיון. כלומר, פעמים כשבני אדם במחלוקת, מורים היתר ואומרים "אבל אני צודק - והוא טועה!" או אומרים, "צריך אני להרביץ לו 'מוסר'!" ועי"ז מצדיקים עליהם את הדין להונות את ה"טועה". על כיוצא בזה מזהירה הגמ' שאסור להגיד למי שבאים עליו יסורים שהם מחמת עבירות שבידו.

ובכדי להבין את הענין ביתר עומק, יש לשאול למאי נפקא מינה בדין אונאה אם דמעת אשתו מצוייה? התשובה היא שהתורה מתחשבת יותר בהרגשת האשה מאשר בההגיון והיושר מצד הבעל וחומלת עליה ומקדימה רחמים לרוגזו.

ולענין חומר איסור אונאה, הקשה הגאון הר"ר חיים שמואלביץ זצ"ל ("שיחות מוסר" תשל"א, כ"ד) למה נענשה פנינה (בניה מתו) על אונאת דבריה שציערה לחנה על שאין לה בנים, והלא אמרו חז"ל שפנינה נתכוונה לשם שמים ול"בעבור הרעימה שתתפלל" (רש"י שמואל א א, ג)? ותירץ, שאע"פ שכוונתה היתה לטובה, עדיין חנה נתאנתה על ידי פנינה, וזה גרם להביא פורענות על פנינה. יוצא מדברינו שהמצער את חברו, אף כשצודק מאה אחוז, הרי הוא כמשחק באש, ועל אף שהוא "צודק וחכם", לא ייתכן שלא ייכזה בנגיעתו באש, כי כל הנוגע באש יכזה. כן המצער את חברו, אפילו באלף

הצדקות לא ינקה את רעתו. וזהו חומר הענין של אונאה, שאינו תלוי אלא ברגשי המאונה, ולא בדעת המאנה.

ובגון זה ומצינו בהרבה מצוות של חסד, שכל הקרוב, יש בו מצוה יותר, כגון לגבי צדקה, עניי משפחתך קודמים לעניי עירך, ועניי עירך קודמים לשאר עניים (כ"מ ע"א). לכן נראה לומר, שלענין זהירות באונאה וכבוד בני ביתך, יש חיוב יותר להיות זהיר בקרובים שלך.

ועוד ראה לנקודה זאת שעניני אונאה וכבוד חבירו הם תלויים במצב חבירו "באשר הוא שם" מתורת נגעי בתים. דאיתא בתו"כ (מצורע יד: ל"ו).

"וצוה הכהן ופינו את הבית [הכתוב מצוה שכשאדם יש לו נגע בביתו, קודם שרואה הכהן ויפסוק שהבית טמא, ואז כל הכלים אשר בבית יטמאו, עצה טובה לפנות הכלים מן הבית, כדי שלא יטמאו, שאין טומאה וטהרה אלא מפי כהן (תו"כ ויקרא י"ג)]. אמר ר' מאיר, וכי מה מיטמי לו [כלומר על איזה כלים חוששים שיטמאו?] אם תאמר כלי עזו, ובגדיו ומתכיתו [כלי מתכת שלו] מטבילם והם טהורים! [כלומר, מה החשש? הלא יוכל בנקל לטבול ולטהרם?!] על מה חסה התורה? על כלי חרוס ופכו. [שכלי חרוס אין להם טהרה במקוה ואין תקנה להם אלא בשבירה] וכי מה מטמא בנגעים? הרשעים או הצדיקים? הוי אומר הרשעים. אם כך חסה על ממונו הבזוי [שהרי כלי חרוס יכולים לקנות בזול או יכול לעשותם בעצמן] קל וחומר על ממונו החביב... אם כך על רשע ק"ו על של צדיק".

מדברי התורה כהנים הללו רואים איך שהקב"ה חס על כל פרוטה ופרוטה של ישראל, אפילו על של "רשע". והבה נחשוב

יותר, שהלא צרות העין היא אחד משבעה דברים המביאים צרעת, כדאיתא בערכין טז. (ע"ש בגמ' וברש"י שהוא מדה כנגד מדה לכאורה דוקא בנגעי בתים, שאינו נותן לשכיניו כלים שלו, לכן נענש שהוציאו כל כליו החוצה.) וא"כ, על איזה "רשע" הקב"ה חס? על ה"רשע" שהוא צר עין וחושש ודואג אפילו על הפסד מועט של אבידת כלי חרס. ולא עוד, אלא שאע"פ שמענישים אותו חסים על כבודו. אע"פ שחולי נפשו גורם לו להקפיד על הפסד כלי חרס שלו מעטי-הערך, מ"מ הקב"ה חומל עליו ונותן לו עצה להוציא כלי חרסו מן הבית ולהצילם מאבדון! מכאן רואים עד כמה ראוי ליזהר בכבוד חבירו. שאף אם יש לחבירך מדה רעה כגון צרות עין וכדומה, ואתה צודק ויודע שקפידתו נובעת מטעות גמור, מ"מ מצות החסד היא דורשת שתמפל עמו ותתחשב בחששות וקפידות שלו כמו שהקב"ה נוהג בבעל הבית המנוגע. ולכן בנוגע לכבוד אשתך, אל תטעון שקפידות שלה הם טעויות ושטויות. אדרבה, עליך להתנהג עם אשתך לפי דעתה, ולהתאים עצמך להרגשותיה ולדעותיה, שדמעתה של רעיתך מצוייה אף שאינה צודקת. שהרי הרגשים וכאבים אינם נמדדים עם שכל קר ועם "הגיון של לומדות" אלא עם לבו של הזולת, וא"כ תיזהר בחבירך כפי מה שהוא !

סיכום הענין של פרק זה

א) אונאת דברים היא איסור דאורייתא חמור מאד. ובפרט לגבי אשתו שדמעתה מצוייה וגם שהיא קרובה יותר, בעלה מחוייב טפי ליזהר בכבודה ולהימנע מלהזנותה.

ב) האונאה תלויה בדעת המתאנה איך שהוא מרגיש ולא בשיקול הדעת של אחרים.

פרק ד

שארן זו אשתו

כתוב בתחילת פרשת אמור (ויקרא כ"א, ג):

"אמר אל הכהנים בני אהרן, ואמרת אליהם, לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשארן הקרוב אליו לאמו, לאביו ולבנו ולבתו ולאחיו. ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש, לה יטמא"

ויש לשאול: מנה הכתוב כל הקרובים שהכהן מותר ליטמא להם, אבל עדיין חסרה קרובה שהיא חשובה מאוד. איפה כתוב שמותר ליטמא לאשתו? וכבר דרשו חז"ל (רש"י שם, ותו"כ) ששארן זו אשתו. כלומר, מה שכתבה התורה "שארן הקרוב אליו" כוונתה על אשתו. [ושאר הוא לשון בשר. כמו "איש איש אל כל שאר בשרו לא יקרבו לגלות ערוה" וכדומה].

ועדיין יש לשאול למה האריך הכתוב לכנות את אשתו בהוספת מילים "שארן הקרוב אליו"? הלא היה מספיק וקצר יותר, לכתוב סתם "לאשתו לאמו לאביו וגו'"? ולענ"ד נראה, שרצתה התורה להדגיש שיחס וקורבה שבין איש לאשתו אינם דברים הבאים ממילא; אדרבה, הקורבה באה דוקא ע"י דרישה והוספת ריעות. כמו שדרשו חז"ל למצוא קורבת "אשה" בפסוק זה, כמו כן, על כל איש לדרוש ולמצוא קורבה לאשתו. וסדר הכתוב בא להורות שאשתו יכולה להיות, חס ושלום, הרחוקה שבקרובים,

שהרי אינה מזוכרת כלל בהדי בני המשפחה (אביו אמו בנו ובתו וגו'), או יכולה להיות הקרובה ביותר מכל שאר קרוביו. שבאמת אם תדקדק ותדרוש, תמצא שהיא נזכרת תחילה ודוקא היא מכונה בשם שארו הקרוב אליו. והכל תלוי בהשתדלותו -- האשה יכולה להיות קרובה עד שהיא בשרו ממש, כמש"כ "על כן יעזוב איש את אביו ואמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד). אבל אם אינו משתדל להידבק בה, אז היא הרחוקה שבקרובים.

ולבן, קורא יקר, הסכת ושמע לעצתי: צריך "לקבוע עיתים" בכל שבוע לדרוש היטב על מצב אשתך, לכבדה ולהוסיף אהבה וריעות. ובפרק זה האחרון, אני מדבר על ענינים ועצות להרבות הקרובה בין איש לאשתו.

וצריך לדעת שקורבת השאר (מצוות העונה) היא אינה רק בתשמיש (ו) אלא כל מילי דקורבה, דהיינו חיבוק ונישוק ואפילו דברי ריצוי ופיוס (ו).

ועל אודות ענין הקרובה בייחס הבעל לאשתו, יש לעיין בגמ'

1. אע"פ שלשהות על הבטן הוא ענין גדול ובזכותו אמרינן בגמ' נדה (לא). שיזכה לבנים זכרים. וכדאי להתגבר על עצמו ולאמן גופו לקיים מצוה זאת כראוי, שבאמת גם מצוה זאת היא מצוה יתומה. וישנן עצות יעוצות על זה אלא שהן בגדר "אין דורשין בשנים..."

וידיד הרב ד"ר בן ציון סורוצקין שליט"א האיר עיני במש"כ הגאון הצדיק רבי אייזיק שר בקונטרס לחתנים עמ' י"ג: "וזהו הקדושה שיש בשהיתו על הבטן... לשעשע אותה בחיבוקים ונישוקים וגו'".

ועוד עי' בגמ' סוטה (ד). שלכאורה משמע שדרכן של הרבה תנאים להשהות זמן מה אפי' בשעת ההעראה. ועי' שם בכל הסוגיא, וברש"י שם ד"ה כדי מזיגת. ולכאורה השהייה בההעראה הוא עפ"י דרך שהורה רב חסדא לבנותיו עי' בגמ' שבת (קמ:) וברש"י שם ד"ה מרגניתא.

2. ועיין בש"ע י"ד קפ"ד סעיף י' רמ"א ופתחי תשובה שם ס"ק כ"ב שמשמע שכל הני (חיבוק ונישוק וכו') הם חלק ממצות עונה, ולכאורה הם מדאורייתא.

סנהדרין (כח:): שאדם אינו יכול להעיד על אשתו ואפילו ארוסה. ומקשה הגמ' התם, מדוע אינו יכול להעיד על אשתו ארוסה? והרי אינה נחשבת כקרוב במילי אחרוני, דאינו נחשב כאונן על אשתו ארוסה ואינו מיטמא לה (אם הוא כהן)? ומתרצת הגמ', דהתם בשארזו תלה רחמנא, והכא משום איקרובי דעתה. כלומר, שאשתו ארוסה עדיין אינה נחשבת כקרוב ממש התלוי בשאר בשר, עד שישאנה. ומשום הכי אינו מיטמא לה. אבל לענין עדות תלוי הפסול בקירוב דעת. ודע, שקירוב דעת של ידיד וחבר עדיין אינו פסול לעדות (כדאיתא שם במשנה כז:). ואם כן, קירוב דעת לגבי ארוסתו הוא חזק יותר אפילו מקירוב דעת של ידידו ואוהבו.

נמצא, שבאישות יש שני דינים: דין אחד שהיא ממש כמו קרוב ושאר בשר (לאחר נישואין). ודין שני שהיא נחשבת כקרוב עוד לפני הנשואין ע"י איקרובי דעתא אפילו משעת האירוסין. ואע"פ שהתורה מעידה שיש חזקה על קירוב דעת זה, שהרי המאוס פסול לעדות על ארוסתו מדאורייתא, מ"מ מרומז בזה שמן הראוי הוא לחזק ולהמשיך קורבה זאת, כמו שאבאר.

ובהרבה מקומות בגמ', רואים שטבע האשה מסוגל לידבק עם בעלה ולכבדו, אם הוא רק מפיס אותה ומדברת עמה בלשון רכה ודברי רצוי כדאיתא בגמ' ע"ז (לט:):

"היה ר"ש בן אלעזר אומר, מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין על ידו. [שוב] נשאת למוכס קושרת לו קשרי מוכס על ידו".

(כלומר, רואים מזה שדרך טבע האשה הוא לתמוך ולסייע לבעלה, לא שנא אם תלמיד חכם הוא או פחות-ערך כמוכס. שהרי קורבת האשה לבעלה אינה תלויה בשיקול דעת או בחשבון אלא

נובעת מקשרי האהבה שיש לה לבעלה. ואם כן, עליך אך ורק לכבד את אשתך ולפייסה, והיא תמשיך לגמול לך כפליים ויותר).

ועוד דוגמא לזה, מצינו בגמ' כתובות (נא:): בנוגע לאשת איש בשעה שאדם מאנס אותה בעל כרחא:

"אמר רבא כל שתחילתה באונס וסוף ברצון, אפילו היא אומרת, "הניחו לי" שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו! מותרת. מאי טעמא? יצר אלבשא."

רואים מזה חידוש גדול ונפקא מינה להלכה שנובעים מטבע האשה. והיינו, שאף אם היא אשת איש אם תחילת מעשה אונס היתה בעל כרחא, עדיין נחשבת אנוסה אף אם סוף המעשה ברצונה ממש. שטבע האשה להיות כל כך נמשכת אחר הרגשותיה, שאין מאשימים אותה עד כדי כך שתהא אסורה לבעלה כסוטה הנבעלת לרצון, כמו שהעידו חז"ל: "יצר אלבשא". ואם כן, יש ביד הבעל להטות לטובה את המדה ההרגשיית של אשתו בכדי לעורר בה אליו אהבה עזה בלתי מוגבלת.

ודע שכששוררת אהבה בין איש לאשתו, כל צרות נפש, דחקות ועניות אינן תופסות מקום בפני אושר האהבה שביניהם, כמש"כ בתורה "ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה" (בראשית כט, כ).

וכן איתא בגמ' סנהדרין (ז:): "כי רחימתין הוה עזיזא, אפותיא דספסירא שכיבן. השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן." [פירוש: כשאהבה שלנו היתה עזה, אז היה נוח לנו לשכוב יחד על מטה צרה וחדה כמו סכין. אמנם, כשאהבה שלנו נחלש, אנחנו לא יכולים לסבול אפילו מטה שרחב ששים גרמידי!].

פרק ה

מצות עונה

מצות עונה היא חיוב על הבעל לפקוד את אשתו, כדאיתא בשולחן ערוך אה"ע סי' ע"ו. וקיומה לא רק על ידי תשמיש בלבד אלא גם ע"י חיבוק ונישוק. (עי' פתחי תשובה יו"ד קפ"ד: כ"ב. וע"ע מש"כ לעיל בהערה ו'). ומתוך כך מסתבר שהנקודה המרכזית בקיום מצות עונה היא שהבעל יהנה את אשתו בתענוג הכולל כל מיני קורבה. ועי' באגרות משה (אה"ע ח"ג סי' כ"ח) שבאופן שהיא מתרצה לפניו זה עיקר חיוב עונה מדאורייתא.

והקהילות יעקב באגרת הקודש כתב "העונה הוא מצוה דאורייתא כאכילת מצה והמבטלה חוטא גמור... אשר כידוע עיקר תקות האשה בעולמה שיהי' לה בעל האוהב אותה וכשהיא רואה שזה אינו, כמעט שקרוב לפקוח נפש". ובספר יסודות הבית וקדושתו כתב (פ"ח ס"ח) "הרי ראינו נשים שאע"פ שמוחלות בפה עדיין תובעות בלב ובמסתרים תבכה נשים".

והנה הרבה מצוות שבתורה צריכות התכוננות ואימון. שהרי לדוגמא כתיבת ספר תורה צריכה אומנות רבה ללמוד איך לצייר האותיות, להכין את הקלף, לתקן את הקולמוס ולהרכיב את הרכיבים של הַדָּיוּ במדה ובמשורה מדוייקות. וכמו כן מצינו בהרבה מצוות, כגון בנין סוכה, שחיטה, טוויית הצמר וצביעת

התכלת לחוטי הציצית. ואם כן, תמוה, איך יעלה על דעתם של חתנים שיכולים לקיים מצות עונה בלי שום הדרכה והכנה. ואולי נעלם מעיניהם גמ' מפורשת בתחילת הש"ס, "חתן פטור מקריאת שמע מתוך טירדא דמצוה" (ברכות ט"ז:). ועי' מש"כ רש"י (שם י"א. ד"ה ובלכתך בדרך) "שמחשב על עסק בתולים".

ועוד כתב ספר יסודות הבית וקדושתו בהקדמתו לפ"ח "ולדאבונינו רוב רובם של בני עמינו שמעו מילים קצרים סמוך לנישואיהם אשר חלקם לא הבינו כלל וחלקם שכחו אח"כ מרוב טרדות... ורבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה וישנם פירצות נוראות לכאן ולכאן ואין משים לב על ההפסדים הגדולים אשר באים מתוך חוסר ידיעה".

ואם תאמר: הלא הוא חוץ לגדרי צניעות להתבונן יותר מדי בענינים אלו שמא יבוא ח"ו לידי הרהור עבירה או הוצאת זרע לבטלה? ^(ח) ונראה שהכל תלוי בכוונתו. בנוגע לזאת, עי' מש"כ ה"עזר מקודש" (שלחן ערוך אה"ע כ"ג:ג) שמקשה איך מותר ללמוד בספרים קדושים דברים שיש בהם צד הרהור. והוא משיב, וז"ל: "שכל שאינו מעורר תאוותו בזה ברצונו הנגלה להרגשתו ממש בדרך בחירה בזה, אין איסור על זה".

כוונת ה"עזר מקודש" היא שאינו עובר על "ונשמרתם מכל דבר רע" וגם אינו עובר על "לא תתורו אחרי לבבכם" אם (וה"ל) "אין התעוררות בנפש המתאוה ע"י זה". כלומר, אם הוא לומד את

ח. עי' מש"כ באגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' ס"ו) "ואף שלא רציתי להאריך בדברים וגם יותר הי' ראוי שלא לכתוב אבל מכיון שיש טועים בין להקל ובין להחמיר שגורם ח"ו לחסרון האהבה הנחוצה ביותר אמרתי שתורה הוא ומוכרח אני לכתוב בזה".

הענינים רק באופן שכלי ומונע את עצמו מלהתחמם ושומר תאוותו כדי שלא יפנס ל"רצון נגלה" ו"הרגשה ממש", אין בו איסור.

ואם משער בעצמו שלא יוכל לשלוט על יצרו, ומחמת עיון בדברים אלו יבוא ח"ו לידי הרהור וקישוי, נראה שהעצה היא ללמוד דברים אלו זמן מה קודם עונת תשמיש, שאז הוא כהכשר מצוה. וגם אז הוא במצב של "מי שיש לו פת בסלו" שבעוד זמן מועט יוכל לקיים מחשבתו בהיתר. וכעין זה פסק בס' אגרות משה (אבן העזר א:קב), וז"ל:

"ובדבר שאלתך אם קודם נשואין כדאי לקרוא בספרי חכמי הרופאים בענין התשמיש, איך שיהיה שלום בית. הנה בימים אחרונים קודם הנישואין שחתן טרוד במחשבת בעילה, דהא בלילה ראשונה שאחר הנישואין נחשב זה גם טירדא דמצוה ליפטר מק"ש, כמבואר בגמ', יכול לקרוא בהן. אבל קודם לזה אינו כדאי, שיש לחוש שיבוא ח"ו לידי הרהור ולהוצאת זרע לבטלה."

צדקה צניעות

אודות גדרי פרישות וצניעות שנכתב בשו"ע או"ח סי' ר"מ ס"ח עליך לדעת שהם רק ראשי פרקים והם עדיין נשארו בגדר תושבע"פ מחמת קדושת ענינו. ובספר יסודות הבית וקדושתו בהקדמתו לפ"ח כתב "איזהו חכם המכיר את מקומו... וכן ישנם מאמרי חז"ל לכאן ולכאן וכל אדם צריך לדעת מה הדין ומה לפנים משורת הדין שאחד יכול להסתפק במועט יזיק לו ריבוי התאוה, והשני יותר תזיק לו הפרישות... וצריך לאזן את מעשיו במשקל הנכון עפ"י התורה הקדושה הכל לפי מה שהוא אדם בתיאום עם דרכי בת זוגו... ואנו קיבלנו מרבתינו שאין דרכי כל אדם שוים בזה וכל אחד צריך להתייעץ עם רבותיו שידריכה במידת צרכי ואיך לקדש עצמו כמותר לו".

חַיֵּי הַעֵוֹת שְׁנוֹת

לפעמים מתהוות בעיות ועיכובים מצד האישה או מצד האשה שמעכבים אותם לקיים מצוה זאת בשמחה ובסיפוק. ודע שהרבה בעיות בעניינים אלו נובעות מדאגה יתירה ומעצבניות מופלגת, בין מצד האישה ובין מצד האשה.

ואם הבעיה היא מצד האשה צריך הבעל להאזין ולהקשיב היטיב לדעת באמת אם מה שהוא עושה בעת העונה מוצא חן בעיניה אם לאו. וצריך להזהר שישאל בלשון רכה, שמצוי מאד שמחמת כיסופא ורוב צניעות האשה עלולה לומר "לא, כי יראה". והכלל הוא שנשאלה את פי הנערה באופן שתרגיש בנוח לגלות לו את לבה. אולי נודף ממנו ריח בלתי נעים? או אולי הוא אינו מפייס אותה כראוי. ודע שהפיוס לא לבד לפני תשמיש אלא אף אחרי תשמיש. ועי' מש"כ בספר יסודות הבית וקדושתו בשם הכף החיים (סי' ר"מ) "שלא יצא ממטתו כחצי שעה, והנה שימשיך בפיוסים של קירוב". וכ"ש שלא ירדם, ואף אם הוא עיף וכבר פסק ממנו תאותו אדרבה אם הוא אוזר מתניו, והיינו בפיוס בעת ההיא, הוא זוכה לקיים מצות עונה כולו לשמה. ואשרי מי שזוכה לקיים אפי' מצוה אחת ממצוות התורה כולו לשמה. ועי' ז' זוכה לחלקו בעוה"ב כמש"כ הרמב"ם בפ"י המשניות (מכות ג: טז).

או לפעמים שהתשמיש מכאיבה להאשה, בפרט לכלה בתולה או לילדת. וקודם כל, כדאי לילך לרופא לבדוק אם יש איזה חולי או מכה באותו מקום. אבל הרבה פעמים מצוי שאין הכאב מחמת חולי או מכה אלא מחמת דאגת האשה בעניני הביאה. ודאגה זו עלולה לקמץ ולסגור הפרוזדור באופן שאי אפשר להכניס את אברו אלא ע"י הדחק.

ומצד האיש, אולי לבו נוקפו על איזה ספק בטהרת אשתו, או שהוא דואג על עניני הריון. ודאגה זו גורמת או שיזריע מוקדם או שיזריע מאוחר. או יש אפילו שיסתלק ממנו כח גברא לגמרי.

והעצה לבעיות האיש הנ"ל היא לרכז את כוונתו לגמרי על ההווה -- לא על העבר ולא על העתיד -- והיינו שיתרכז בשעת העונה על כל מקום הרגשה שבגופו. ואל יסיח דעתו ממנו ולא יחשוש שמא יפסיד הקישוי או יקדים להזריע. דהא גופא קשיא, שמחשבות אלו יגדילו הדאגה והקלקול. אבל אם ימשיך מעשה העונה ויתכוון רק על רגשי קירוב בשר, אז ממילא טבע גופו יעשה מה שעליו לעשות.

ואם אין העצות הכלליות מועילות בתחילה ינסה עוד פעם בלילה אחרת ואל יסתבך במחשבות של ייאוש ועצבנות. וישנים עוד עצות נוספות התליות בפרטי המצב של האיש והאשה, ויש לפנות אל המחבר לטכס עצות פרטיות המתאימות לכל איש ואיש להיות שורר בביתו.

ואסיים בדבר צחות בענין ההבדל בין לשון הקודש ללשון ארמי בנוגע להבעת המושג של אהבה. "אהבה" בלשון ארמי היא "רחימו". ושתי מילים אלו אע"פ שהן לכאורה מורות על ענין אחד, נראה לי שמקורן מורה על השקפות נפרדות. שהרי "רחימו" באה מלשון של רחם ורחמים. וזה ענין של אהבה שנובעת מרצון בני אדם להיות מוטפלים מהאם שלהם (רחם). אמנם, "אהבה" באה מלשון של "הב"; כלומר, לשון של נתינה.

נמצא שהחכמה הצפונה בלשון הקודש מלמדת אותנו שאהבה תורנית נובעת מנדיבות הלב של נתינה דווקא ולא לצפייה לגמול. וכל כמה שנותנים ומעניקים, מגדילים את האהבה שבלב, ונמצאים

אוהבים יותר. ועל כן, צריך הבעל להפוך בה להנאותה ולהטיב לה, וחיתה נפשו בגללה. ובספר 'יסודות הבית וקדושתו' (פ"ח סי"ג) כתב: "מסורה שקיבל הגר"א קוטלר זצ"ל איש מפי איש מהגר"א שעיקר חיוב בקדושת הזיווג הוא בענין ריבוי אהבה והאחדות ביניהם".

הבה נקוה שתצייתו ותשתדלו לקיים מצוות אלו, והמקום יהא בעזרכם לשמור ולעשות את הדברים ולזכות לשלום בית, לשיפור המידות, לחיי אושר ונחת ולשמחה וטוב לבב.

מכתב לדיינים ורבנים בענין טיפול פסיכולוגי

מאת הרב שמחה פוירמן

LCSW-R

מים עמוקים עצה בלב איש,

ואיש תבונה ידלנה (משלי כ:ה)

בזמה"ז מצוי שרבנים מפנים אנשים או זוגים לטיפול פסיכולוגי. הואיל ורבנים גם הם מטפלים בחולי הנפש, כמש"כ הרמב"ם (ריש פרק שני, הלכות דעות): "ומה היא תקנת חולי הנפשות? ילכו אצל החכמים שהן רופאי הנפשות וירפאו חליים בדעות שמלמדין אותם עד שיחזירוהם לדרך הטובה", לכאורה, תהיה התאמה הרבה בין ייעוץ הרב לטיפול הפסיכולוג. אמנם, פעמים יש ניגוד בין האמצעים הפסיכולוגיים ובין האמצעים הרבניים, שהן לרוב על דרך הוראת התורה והמוסר.

הניגוד הוא ביחוד מצוי בענין התוכחה והמוסר. שקשה מאד להרבנים ולהדיינים להבין איך אפשר שפסיכולוג בן תורה וירא שמים שאינו מוכיח להמטופל כשברור שעובר על מצוות ידועות או אפילו יש לו דעות ומדות רעות, והלא עיקר התפקיד של הטיפול הוא לתקן חסרונות אלו?! והן אמת שזו קושיא נוצחת מנקודת מבט הרבנית, אמנם כשתבין בעומק האמצעיים וטכסיסי הרפואה של החכמת הפסיכולוגית, יסתלקו כל הקושיות, ולמטרה זו חיברתי מכתב זה.

שרשי התיאוריה הפסיכולוגית נעוצים בגילויים המדעיים של החכם שברופאים ד"ר שלמה (זיגמונד) פרויד, שחי בגרמניה קודם

המלחמה העולמית השנייה. (ואע"פ שלא היה נזהר בשמירת התורה והמצוות, ועל כן צריך לברור האוכל מתוך הפסולת ממכתביו ומתיאוריותיו, שתוכו נאכל וקליפתו נזרוק, ידוע לנו שבני משפחתו היו יהודים גאים ועמדו בקומה זקופה ביהדות שלהם, ומיאנו להישמד בניגוד לזרמי הזמן. אביו של פרויד, אע"פ שגם הוא לא נזהר בשמירת תורה ומצוות, היה קורא תנ"ך בלשון הקודש בכל יום, וגם הקפיד שילך פרויד לבית ספר "גימנזיא" כשהיה ילד, כדי שיבין ויכיר הירושה העשירה שלו. והסבא של אשתו של פרויד, היה רב יצחק בערנייז, הרב הראשי בהמבורג, ויש עדות שתמונתו נתלה בהספרייה של פרויד. וגם אנו יודעים ממכתביו של הרש"ב רבי שלום דובער שניאורסון, שאף הוא התייעץ עם פרויד על אודות חולי מרה שחורה, [וראה תמונת מכתבו של הרש"ב שהעתקתי בסוף חיבור זה]. ולקמן נראה שייתכן שפרויד היה מושפע הרבה ממדרשים ואגדות בעניני הנפש.)

בתחילה, ד"ר פרויד היה סתם רופא עצבים. אבל הרבה פעמים, באו לפניו אנשים שנחלש כח אבריהם, ופרויד וחבריו לא מצאו שום סיבה גופני ושום חולי עצבים שיכול לגרום חלישות כזו. אמנם היה רופא רחמן ולא רצה שילכו בידיים ריקניות ובפחי נפש, לכן ניסה לחקור על אודות משפחותיהם ומצב הייחסים שלהם. לדוגמא, אשה באה לפניו שהיד שלה נבל ולא פועל, כמו שקרה לירבעם (מלכים א יג, ד): "ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכול להשיבה אליו". וכשדרש פרויד על אודות חייה והייחסים שלה, שפכה את לבה והכיר פרויד שאשה זו סובלת הרבה מיני דאגות ולחצים. וכשהיא הוסיפה לספר לו מצבי חייה, פרויד ביקש שתגיד לו מצפוני לבה בלי שום עיכובים, ואז עכ"פ תהא רגועה יותר. (וגם ייתכן ששמע פרויד בילדותו, את מאמר חכמינו, "דאגה בלב איש...ישיחנה לאחרים" יומא עה, א. ואע"פ שפרויד היה רופא

מומחה, "תפש אומנות אבותיו") ומדי דברה בו, אמרה שאע"פ שבאמת היא אוהבת את בנה הנולד לה, גם יש לה רגשי שנאה אליו בגלל הבכיות והטרדות המפריעות אותה בטיפולו. ועל כרחי נכנסו במוחה מחשבות זרות שהיא חונקת או הורגת את בנה, והיא מפחדת מאד על זה. ואז פרויד הכיר שחלק ממוחה זורם מחשבותיה בלי דעתה מונעת את ידה מלפעול כדי למנוע היזק לילד שלה, כלומר מתוך היראה שתחנק את התינוק. ופרויד חשב שאע"פ שזה אינו ידוע לה בנגלה, מ"מ זה פועל על ידי מצפוני לבה בנסתר. וכשד"ר פרויד הסביר לה את כל תוקף הענין, חזרה ידה לאיתנה ונתרפאת מחוליה מאיליה! ואיך ידע פרויד לחקור באופן זה? ייתכן שידע פרויד את הסיפור של ירבעם מילדותו, ולכן החליט ששייך חסרון כח ביד שבא על ידי גרמים נפשיים, שלא יהיו נתקנים על ידי סמים או ניתוח.

ואז נתגלה מה שפרויד קרא "הרפואה הדיבורית", ואנו קוראים אותו פסיכותרפיה או פסיכואנליזה. שהן אפשר על ידי טיפול פסיכולוגי להוציא את זרמי המחשבות שבחדרי הלב, כדי לשחרר את האדם ממניעות לא ידועות לו. ואל תתמה איך ייתכן שיהיה לאדם מחשבות שמשפיעות על פעולותיו ואינן ידועות לו, שהרי כבר נכתב בתפילה קודם התפילה מרבי אלימלך מליזענסק זצוק"ל ז"ע, "ודיבורינו ומעשינו וכל תנועותינו והרגשותינו, הידועות לנו ושאינן ידועות לנו, הנגלות והנסתרות..."

וחבירי ר' חיים מאיר פערל הראה לי מה שכתב המכתב מאליהו ח"ה ע' 127. בענין זה:

האדם עצמו יכול לדעת אמיתת מדרגתו אם רק יבחין במחשבות הקצרות הפורחות ועוברות במוחו [כנראה בלי שום סיבה. אכן באמת מחשבות קצרות אלו המציינות רצונות גרועים

ומידות רעות באות מעומק לבו ומגלות משהו ממה שמתרחש בתת-הכרה שלו. אמנם לפי התמונה שיש לכל אדם על עצמו, לא נראה לו כלל שמחשבות אלו מתאימות לנקודת הבחירה שלו, אבל סימן הן שנקודות תורפה אלו אכן קיימות בעומק נפשו ועדיין לא באו לידי תיקון].

בני אדם נוהגים לדחות מחשבות אלו בכל כוחם ורוצים להתעלם מהן, וזאת מחמת בושתם שמחשבות רעות כהנה עולות בדעתם. הם מתכחשים להן באומרם שאין להם שום שייכות למדרגת ואינן אלא 'פנטזיות' בלי שום משמעות. אבל אנשים הרוצים לעמוד על האמת אינם משתדלים לכסות מחשבות כאלו, אלא אדרבה, הם מפנים להן את מלוא תשומת לבם כדי שידעו את האמת על עצמם [נשאלתי ע"י אחד מבני החבורה, הרי קורה לפעמים שנוולד לאחד בן בכור והוא גאה בו ואוהבו כנפשו, ואעפ"כ לפעמים, כרגע קט, מתנצנצת במוחו המחשבה שהוא רוצה להורגו, ומיד נעלמת כאילו לא היתה. וכי איזו משמעות אפשר לייחס להרהור מוזר כזה? ואמרתי לו, שבטח קרה שהתינוק הפריע שנתו באמצע הלילה או גרם לא הפרעות אחרות, ומידת האנוכיות שלו, שלא תוקנה בשורשה בעמקי הלב, עושה את שלה. ומצד מדת הגאווה מי שמפריע לי אין לו זכות קיום. עד כדי כך! ואף שרצון זה ודאי סותר לאהבה העמוקה שיש לו לבנו, מקום יש בלב להרבה סתירות].

ואדגים לך דוגמא אחת איך הפסיכותרפיה עוזרת בבעיות הייחסים וחולי הנפש:

בן תורה אחד בא לפני רבו לאחר השבוע הראשון של הנישואין, ובכה לפניו שאין לו כח גברא ואינו יכול לקיים מצות בעילה ראשונה. והרב כבר עזר הרבה מתלמידיו שנטרדו במצות

בעילה ראשונה, ולכן התחיל למשוך אותו בעבותות של אהבה וחיזק אותו שלא ידאוג על שום דבר, ואשתו שלו מותרת לו וכו', וילך לשמח את אשתו אשר לקח, כדי שיחליץ מתניו ויקיים מצותו. ואע"פ שזה הועיל להרבה מתלמידיו, לא הועיל כלום לתלמיד זה. ואז הרב לא ידע מה לעשות והפנה אותו אצל פסיכולוג, אולי יש לו תרופה או עצה לעזור אותו.

וידוע לרופאים, שפעמים הרבה חסרון כח גברא, בפרט בחתנים, בא מעצבנות יתירה. אמנם נחוצה דרישה וחקירה היטב לדעת על זה ועל מה זה. פעמים העצבנות נוגע להיחס, כגון שיש לו רגשי אשמה על חטאות נעורים ושוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא בנוגע למצות עונה. והוא כעין מש"כ רש"י (סוטה מז, א) על מאמר ר"ש בן אלעזר "יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת", וז"ל רש"י: "יצר. של תשמיש תקרבנו בימין שלא יקוץ בפריה ורביה."

או, פעמים שהעצבנות נובעת מחששות בנוגע להריון, כגון שירא שלא יוכל לסבול את העול ואת האחריות של גידול בנים, או ירא שמא ההריון יכחיש את יפיה וכדומה. ומחשבות אלו אינן כל כך נאות, וייתכן, בגלל רגשי אשמה, שאף הבחור עצמו לא יודה ולא יכיר שיש לו מחשבות כאלו.

ולהוציא מחשבות ודאגות הפנמייות והנסתרות אלו הטמונות בחדרי הלב אל החוץ, ולשפר אותם, צריך הפסיכולוג לשאול בנחת ולא לגרום רגשי אשמה יתירה, שאז יכחש ויאמר "לא", כי ירא הוא. והפסיכולוג צריך להיות זהיר עד מאד שהמטופל לא ירגיש שדנים אותו ומעריכים אותו, שאם האווירה לא יהיה תמיד נוטרלי, אז על כרחו לא יבצבץ מטמוני לב המטופל לחוץ וגם אפשר שמתוך היראה ורגשי האשמה לא יכיר וידע אותם

כלל וכלל. ובדוגמא שהבאנו לעיל, העצבנות שמונעת את האברך מלהיות בו כח גברא שייכת שתלויה ברגשי אשמה ומחשבות אחרות שאינן ידועות לו בגלוי. שבאמת אינו נאה שהוא דואג שהלידה וההריון יכחישו את יפיה, וגם אינו נכון שיהא לו חסרון בבטחון וידאוג על פרנסה או גידול בנים. לכן, לא במהירות יודה לעצמו שיש לו רעיונות כאלו. ובגלל זה פסיכולוגים, אפילו בני תורה, אינם מוכיחים ומייסרים בעת טיפולם, כדי שלא ייחזקו ולא יגדילו רגשי האשמה עד שלא ידע ולא יודה אותם. ודע, שאף אם אפשר שבפעם אחת יכול הפסיכולוג להשפיע ולהוכיח להמטופל ויחזירו למוטב, אמנם זה מכשילו לעתיד לבא כשבא לפניו על ענין אחר, ואולי אף אם בא לפסיכולוג אחר, שאז כבר האווירה והייחס מקולקלים בעיני המטופל. ומצינו הרבה דברים בהלכה כעין זה, שחוששים שמא יכשילו לעתיד לבא, כדאיתא בשו"ע א"ח סימן שא, סעיף ה.

ואל תתמה על זה, שהרי ידוע מאמר ר' שמחה בונם מפשיסחא זי"ע שלומד מן הרעות שבין יהודה לבין חירה: "וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעהו העדלמי", וכו' (בראשית, ל"ח, כ). כל אדם צריך להיות לו חבר ואוהב נאמן, שיהיה ביכולתו לספר לו את כל נקודת לבבו, אפילו בגנות מעשיו. כמו שהיה ליהודה וחירה רעהו. [שמחת יהונתן, וישב, אות ה']

וידידי הרב ד"ר בן ציון סרוצקין הראה לי עוד מראה מקום בענין זה, מחידושי הלב מרבי הענאך לייבאוויטש: (במדבר, ה: י): "והעמיד הכהן את האשה. משנה סוטה ז. היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים ומאיימין עליה כדרך שמאיימין על עדי נפשות ואומרים לה בתי הרבה יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עושה הרבה שכנים הרעים עושים עשי לשמו הגדול שנכתב

בקדושה שלא ימחה על המים ואומרים לפניו דברים שאינה כדאי לשומען היא וכל משפחת בית אביה: רש"י שאינה כדאי לשומען - אינה ראויה לה שאומר לפניו דברי הודאות צדיקים הראשוני אלא כדי שתודה על קלקולה כדאמרי' לקמן יהודה הודה ולא בוש: הרי שבית דין אומרים לסוטה שיש הרבה דברים שאולי בגללם היא חטאה, אולי היין גרם... גם אומרים לה שהיו הרבה צדיקים שחטאו והודו על חטאם. וקשה למה אומרים לה כן, הרי ממעטים הם בזה את חומר החטא, ולכאורה היה נראה להיפך, שאדרבה יש להדגיש את חומר החטא כדי שהסוטה תתחרט על מעשיה הרעים ותשוב עליהם? וצ"ל שהם עושים כן כדי לעודדה להתודות. ואף שכבר איימו עליה שאם לא תתודה תמות מיתה משונה, אעפ"כ מחמת רוב הבושה לא היתה מתודה. על כן השתדלו חז"ל למעט את בושתה, להראות לאשה שהם מבינים שהיו הרבה גורמים חיצוניים שדחפו אותה לחטא, כדי שתתודה. ומסתבר שכך גם צריך לנהוג הרב עם תלמידו, שאם רוצה הרב שהתלמיד יפתח את לבו ויספר לו את בעיותיו האישיות, כדי שיוכל הרב להדריכו בדרך הנכונה, עליו להראות לתלמיד שהוא מבין שהיו הרבה גורמים חיצוניים שדחפו אותו לחטוא, שהרבה אחרים חטאו כמותו ושאינו מגנה אותו על מעשיו. ועל הרב לדעת, שאפילו אם יעשה כן, קרוב הדבר שיתבייש התלמיד ולא יפתח את לבו לגמרי ולא יגיד לו את כל האמת. לכן צריך הרב פיקחות גדולה, להבין את הכלל מתוך הפרט ולהבין דבר מתוך דבר, להראות לתלמיד שהוא מבין באמת וגם מחבבו ועי"ז יפתח התלמיד את לבו ויספר לרבו את כל מסתרי לבו ויוכל הרב להדריכו בדרך הנכונה".

וחכמת הטיפול של פסיכותרפיה נשתנה הרבה מזמנו של פרויד, ונחלק להרבה שיטות, וקצת מהם נוטות יותר לניהול ותיקון מדות בדרך ישיר כמו, CBT או DBT וקצת מהם מיוחדים לרפאות

מהאסון או זיעזוע נפשי כמו EMDR מ"מ עיקר הרפואה נתקיים על ידי ייחס וקשר חזק בין הרופא והמטופל. ולקיים ייחס זה צריך הפסיכולוג לדעת ולהבין כל מה דאפשר בלב המטופל וגם במצפוני לב הפסיכולוג עצמו, שלא ידמע ולא יחמיץ את הייחס במחשבות או שאיפות של הרופא, שאז זה יגרום היזק בהייחס ויחלש כוח קשר הנפשי מלעזור אותו. וזה צריך אומנות רבה ונסיון רב איך להשתתף בנשיאת עול חבירו, לשמוע ולדרוש היטב, בלי שום נגיעות. והרבה פסיכולוגיים עדיין אוחזים בתיאוריה של פרויד ומשתמשים בדרכי רפואותיו, שסוברים שבעצם אי אפשר להקליט בלב ובנפש אדם דעות שהם יותר נכונות בלי טיפול עמוק עד מאד. וזה בא על ידי דרכי פסיכואנליזה, דהיינו דרישה וחקירה בעומק המחשבות בלי שום נגיעות, כדי שיצא הכל אל החוץ ואז יכול המטופל לתקן עצמו כשהוא בא לאט, לאט, להכיר ורואה עין בעין את מחשבותיו הפנימיות ואיך מונעות אותו בעסקי חייו.

לזכר נשמת

אלטע חנה בת רב אברהם יצחק ז"ל

חנה רות בת ר' מאיר בעריש ז"ל

ר' אברהם ב"ר חיים ז"ל

ואשתו היקרה מרת פריידא בת ר' אברהם חייב ז"ל

ולזכר נשמת רב אברהם יצחק בן מוהר"ר משה מרדכי ז"ל

ואשתו היקרה שפרה בת מוהר"ר אלטער ישראל שמעון ז"ל

ולזכר נשמת דוד בן בנימין ז"ל

ולזכר נשמת ר' מרדכי מיכאל ב"ר אברהם יהושע הכהן ז"ל